

UNIVERZA NA PRIMORSKEM,
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE
IN INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

ZAKLJUČNA NALOGA

METODOLOŠKI PRISTOP K OCENJEVANJU
UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA
ZAVAROVANIH OBMOČIJ V SLOVENIJI NA
OSNOVI IUCN PROTECTED AND
CONSERVED AREA GREEN LIST MODELA

UNIVERZA NA PRIMORSKEM,
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Zaključna naloga

**Metodološki pristop k ocenjevanju učinkovitosti upravljanja
zavarovanih območij v Sloveniji na osnovi IUCN Protected and
Conserved Area Green List modela**

(Methodological approach to evaluate the management efficiency of protected areas in
Slovenia based on the IUCN Protected and Conserved Area Green List model)

Ime in priimek: Niki Zen

Študijski program: Biodiverziteta

Mentor: doc. dr. Andrej Sovinc

Koper, julij 2018

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Niki ZEN

Naslov zaključne naloge:

Metodološki pristop k ocenjevanju učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij v Sloveniji na osnovi IUCN Protected and Conserved Area Green List modela

Kraj: Koper

Leto: 2018

Število listov: 47

Število slik: 2

Število tabel: 4

Število prilog: 1

Št. strani prilog: 28

Število referenc: 47

Mentor: doc. dr. Andrej Sovinc

Ključne besede: IUCN, GLPCA, Green List, varstvo narave, zavarovana območja, RAPPAM metodologija, biodiverzitet

Izvelek: Zavarovana območja so eno od orodij, s katerimi učinkovito varujemo biotsko pestrost. Le-ta morajo biti učinkovito upravljana in izkazovati določene naravovarstvene rezultate. V Sloveniji nimamo meril za preverjanje učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij. V nalogi je predstavljeno ovrednotenje IUCN-ovega metodološkega pristopa za preverjanje učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij GLPCA (Green List of Protected and Conserved Areas) za slovensko okolje. Metodologija je bila razvita šele pred kratkim, zato še ni bila preizkušena na veliko primerih. V nalogi smo se osredotočili na primerjavo GLPCA z določili Zakona o ohranjanju narave, ki se nanašajo na zavarovana območja in v kolikšni meri so ta skladna z izvedbo ovrednotenja učinkovitosti zavarovanih območij po GLPCA metodi. Za osvetlitev prednosti GLPCA metode, smo le-to primerjali z drugo, že uveljavljeno, metodologijo RAPPAM, ki je že bila izvedena v slovenskih zavarovanih območjih. Na podlagi analize zakonskih okvirov varstva narave Sloveniji in primerjave obeh metodoloških pristopov, smo pripravili predlog prilagoditev GLPCA kriterijev za Slovenijo, glede na posebnosti zavarovanih območij pri nas. Na koncu smo prilagojen predlog GLPCA meril analizirali še z uporabo SWOT analize. Naloga tako naslavlja sistemsko raven naravovarstva in bo na tej ravni koristen pripomoček odločevalcem za izboljšanje učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij in spodbuda letem da se vključijo v proces ovrednotenja po GLPCA metodi.

Key words documentation

Name and SURNAME: Niki ZEN

Title of the final project paper:

Methodological approach to evaluate the efficiency of management of protected areas in Slovenia based on the IUCN Protected and Conserved Area Green List methodology

Place: Koper

Year: 2018

Number of pages: 47

Number of figures: 2

Number of tables: 4

Number of appendix: 1

Number of appendix pages: 28

Number of references: 47

Mentor: Assist. Prof. Andrej Sovinc, PhD

Keywords: : IUCN, GLPA, green list, nature conservation, protected areas, RAPPAM methodology, biodiversity

Abstract: Establishing protected areas is one of the key solutions when it comes to preserving biodiversity. As such, these areas must be efficiently managed to assure successful conservation outcomes. Slovenia doesn't have standardized regulations and criteria for measuring the efficiency of protected areas. The core of this research is to evaluate and adapt the recently established ICUN GLPCA (Green List for Protected and Conserved Areas methodology), in order to fit the specifics that the slovenian context of nature conservation presents. We focused our research on analyzing the compatibility of GLPCA criterions within the legal frame of the slovenian jurisdictionary system – mainly comparing it with our Nature Conservation Act. In order to point out the advantages of the GLPCA methodology, we also compared it with a different called RAPPAM, that is already being used in Slovenia. We used the findings of those comparisons to form an adapted version of the Green List methodology and we subsequently put it through SWOT analysis. The crux of this paper is to address the systemic level nature conservation in regards to protected areas. As a published piece, this paper will be a useful source for decision makers, and should encourage them to take more consideration in regards to protected area efficiency and incite protected areas to become part of the Green List.

ZAHVALA

Zahvalil bi se mentorju dr. Andreju Sovincu, ki me je že tekom študija z njegovim načinom predavanja in kritičnim pogledom na stvari navdušil nad tematiko zavarovanih območij in mi vzbudil interes za moje udejanjanje na tem področju varstvene biologije, pa tudi za pomoč pri izboru teme in za korektno mentoriranje tekom procesa pisanja te naloge, za njegove misli, ideje in komentarje, ki so dodale dodatno vrednost temu delu.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
1.1 Definicija osnovnih pojmov	1
1.1.1 Definicija zavarovanih območij po IUCN.....	1
1.1.2 IUCN kategorije ZO	2
1.1.3 Stanje ZO	3
1.2 Okvir za učinkovito upravljanje ZO	4
1.2.1 Metodologija RAPPAM.....	7
1.2.2 Metoda GLPCA	7
1.3 Namen in hipoteze zaključne naloge	11
1.3.1 Namen zaključne naloge.....	11
1.3.2 Hipoteze in cilji zaključne naloge	11
2 MATERIALI IN METODE.....	12
3 REZULTATI IN DISKUSIJA.....	12
3.1. Primerjava modela GLPCA s kriteriji RAPPAM	12
3.2. Uporabnost GLPCA za ZO v Sloveniji	17
3.2.1. Opis kategorizacije ZO v Sloveniji in skladnost s kategorijami IUCN.....	17
3.2.2. Prilagoditev kriterijev GLPCA za Slovenijo	25
3.2.3 Ovrednotenje modela GLPCA za območje Slovenije – SWOT analiza.....	38
4 UGOTOVITVE	40
5 LITERATURA IN VIRI	43

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Primerjava kriterijev GLPCA z kriteriji RAPPAM	14
Preglednica 2: Primerjava IUCN kategorij ZO z slovensko kategorizacijo ZO.....	19
Preglednica 3: ZON v povezavi z GLPCA kriteriji	27
Preglednica 4: Prilagoditve GLPCA kriterijev za Slovenijo	35

KAZALO SLIK IN GRAFIKONOV

Slika 1: Shema okvira za vrednotenje učinkovitosti vodenja ZO	6
Slika 2: Shema okvirne osnove GLPCA meril	8

KAZALO PRILOG

Priloga A: Prevod IUCN GLPCA Globalnega Standarda z splošnimi kriteriji in opombami ter usmeritvami

SEZNAM KRATIC

ARSO: Agencija Republike Slovenije za okolje

CDDA: The Common Database on Designated areas (Skupna podatkovna baza za zavarovana območja)

EAGL: National Expert Assessment Group for Green List (Nacionalna strokovna ocenjevalna skupina za Zeleno listo)

EEA: European Environment Agency (Evropska agencija za okolje)

EU: Evropska Unija

GLPCA: Green List of Protected and Conserved Areas (Zelena lista zavarovanih in ohranjenih območij)

IUCN: International Union for Conservation of Nature (Mednarodna zveza za varstvo narave)

RAPPAM: Rapid Assessment and Prioritisation of Protected Area Management (Hitra ocena in prioritiziranje upravljanja zavarovanih območij)

TNP: Triglavski narodni park

UNEP WCMC: United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (Okoljski program Združenih narodov – svetovni center za monitoring naravovarstva)

WCPA: World Commission on Protected Areas (Svetovna komisija za zavarovana območja)

WDPA: World Database on Protected Areas (Svetovna baza podatkov o zavarovanih območjih)

ZO: Zavarovano območje/zavarovana območja

ZON: Zakon o ohranjanju narave

1 UVOD

Biotska pestrost oz. biodiverziteta je pojem, s katerim opisujemo pestrost življenja na Zemlji in pestrost naravnih vzorcev ter procesov, ki jih to življenje oblikuje. Biodiverziteta ne pomeni zgolj pestrosti vrst organizmov, ampak tudi pestrost ekosistemov, interakcij med vrsto in ekosistemom in pa vrstami samimi. Kljub naraščajočem zavedanju o pomembnosti biodiverzitete pa ogroženost vrst in ekosistemov še nikoli ni bila tako visoka kot danes – trend izumiranja vrst zaradi človeškega faktorja se tako neprekinjeno nadaljuje, kar je posledica naraščajočega števila človeške populacije, goste poseljenosti in zahtev po višji življenjski ravni ter čezmernemu izčrpavanju naravnih virov in onesnaževanju.

Kot najbolj učinkovito orodje za ohranjanje biodiverzitete so se izkazala zavarovana območja oz. njihovo ustanavljanje ter uspešno vodenje, ki je ključno pri doseganju zastavljenih ciljev zaradi katerih so ustanovljena – te lahko zavarovana območja dosegajo le, če so učinkovito upravljana (Sovinc 2011). Da pa lahko za posamezno zavarovano območje ugotovimo ali je učinkovito upravljano, moramo uporabiti določene mednarodno sprejete metode – eno od teh je metoda GLPCA, ki jo bomo obravnavali v tej nalogi. Preverili bomo ali je metoda GLPCA uporabna za slovenska zavarovana območja.

1.1 Definicija osnovnih pojmov

1.1.1 Definicija zavarovanih območij po IUCN

Zavarovano območje (ZO) je po definiciji IUCN »točno določen geografski prostor, ki je s pomočjo pravnih ali drugih veljavnih ukrepov priznan kot namenski prostor, ki je upravljan tako, da se zagotovi dolgoročno varstvo narave, skupaj s pripadajočimi ekosistemskimi storitvami in kulturnimi vrednotami« (Dudley 2008).

IUCN oz. Mednarodna zveza za ohranitev narave, je ena ključnih organizacij, ki definira in določa standarde ZO. Ustanovljena je bila leta 1948 pod imenom International Union for Protection of Nature (IUCN) (ARSO 2017). Je največja in najbolj raznolika okoljska organizacija, ki jo sestavljajo vladne in nevladne organizacije in javnim, zasebnim ter nevladnim organizacijam nudi znanje in metode, s katerimi se omogoča sočasen razvoj človeške družbe, ekonomski razvoj ter razvoj varstva in ohranjanja narave (IUCN 2016).

Delo organizacije temelji na treh načelih: spoštovanje in ohranjanje narave, vzpostavitev pravične in trajnostne rabe naravnih virov in implementacija naravi prijaznih rešitev ob soočanju z naravovarstvenimi problemi – trajnostno sobivanje človeka z naravo (Dudley

2008). Njeno poslanstvo je informiranje in spodbujanje naravovarstvenih ciljev na globalni ravni – nudi nevtralnno podlago oz. forum, ki omogoča vladam, nevladnim organizacijam, znanstvenikom in drugim strokovnjakom, podjetjem, lokalnim skupnostim ter domorodnim ljudstvom, medsebojno sodelovanje in oblikovanje rešitev glede okoljskih problematik. S tem IUCN vlade in institucije spodbuja in navdihuje pri doseganju naravovarstveno pomembnih ciljev s poudarkom na biotski pestrosti, klimatskih spremembah in trajnostnem razvoju – pojmi, pri opredelitvi katerih je IUCN igral ključno vlogo (IUCN 2016).

1.1.2 IUCN kategorije ZO

Od leta 1994 ima IUCN oblikovan sklop različnih kategorij ZO (Dudley 2008). To je globalen sistem ZO, ki ga podpira tudi Konvencija o biološki raznovrstnosti. Glede na določbe te konvencije se morajo ZO razvrstiti v Svetovno bazo podatkov o ZO (WDPA), kar pomeni, da morajo države, ki so pri vzpostavljanju sistema razvrščanja ZO sicer neodvisne, upoštevati IUCN sistem ZO (WDPA 2017). Kategorije služijo kot smernice vladam, ki ustanavljajo in upravljajo s sistemi ZO, poleg tega pa predstavljajo okvir, preko katerega se naravovarstveni cilji prevedejo v delovanje in ukrepe vodstva ZO. Vsaka kategorija ustreza določenim ciljem in specifičnim potrebam ZO in omogoča učinkovitejši doprinos k naravovarstvenim prizadevanjem na nacionalni ravni. Kategorije predstavljajo tudi različne nivoje delovanja ZO, predvsem pri upravljanju in interakciji med ZO ter lokalnimi skupnostmi, kot tudi pri varstvu ekosistemskih storitev in biodiverzitete, kar pomeni, da se bodo koristi oz. učinki ZO določenih kategorij razlikovali med posameznimi državami (Lausche in Burhenne 2011).

Kategorije ZO temeljijo na naslednjih načelih:

- primarni upravljavski cilj je osnova za definiranje posamezne kategorije;
- dodelitev določene kategorije nekemu ZO ne odraža uspešnosti upravljanja z območjem;
- sistem teh kategorij je mednarodno priznan;
- vse kategorije so med seboj enako pomembne;
- predlagana je primerna stopnja človeške intervencije (Dudley 2008).

Predstavljena načela pri upravljanju z ZO IUCN podpira in aktivno spodbuja skozi naslednje cilje: pomoč pri načrtovanju (sistemov) ZO, izboljšanje pretoka informacij o upravljanju ZO, nadzor in regulacija dejavnosti v ZO (Dudley 2008).

Po IUCN-u obstaja šest standardiziranih kategorij ZO, ki definirajo določene cilje, posamezna kategorija pa definira specifičen upravljavski pristop, ki se med kategorijami razlikuje (Dudley 2008). Posamezne kategorije so podrobneje predstavljene v poglavju 3.2.1, kjer jih primerjamo s slovenskimi kategorijami ZO.

1.1.3 Stanje ZO

Trend naraščanja števila ZO po svetu je opazen že od 60-ih let, ko je bilo 1,5 % kopnega pokritega z ZO. Po podatkih iz leta 2011 je ta delež večji in predstavlja več kot 12 % zemeljske površine, ki ga pokriva neka oblika formalno zaščitene ZO (Lausche in Burhenne 2011). Po podatkih iz poročila UNEP WCMC iz leta 2014 je ta delež narasel, ZO tako pokrivajo kar 15,4 % vseh kopenskih površin pod zaščito ZO (vključno z območji sladkovodnih vodnih teles), delež oceanskega prostora pod zaščito ZO pa znaša 3,4 % (UNEP Protected Planet report 2016).

V Evropi je število ZO začelo bistveno naraščati od leta 1985 in danes ta območja obsegajo skupaj 994 550 km². ZO je kar 100,000 (največji delež na območju osrednje Evrope), kar znese največji delež na površino v primerjavi z drugimi regijami sveta (EEA 2010). Poleg ZO, ki so ustanovljena na podlagi nacionalne zakonodaje, je v Evropi veliko tudi območij, ki so zavarovana v sklopu Ramsarske konvencije ali pa kot Svetovna dediščina ali kot UNESCO biosferni rezervati. Poleg ZO, pa je po direktivah EU nastalo tudi omrežje varovanih območij, ki se imenuje Natura 2000, kar je edini tak primer na svetovni ravni (Stolton 2008). Omrežje Natura 2000 je v EU določeno na osnovi dveh direktiv: Direktiva o habitatih in Direktiva o pticah (Natura 2000 zakonodaja 2017). Ta območja so posebna varstvena območja, ki so ekološko pomembna in so na ozemlju Evropske unije pomembna za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic in drugih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (Berginc in sod. 2007). Kar 18,12 % površja EU pokrivajo območja Natura 2000. Za razliko od nekaterih kategorij ZO po IUCN klasifikaciji, v katerih veljajo strožji varstveni režimi, Natura 2000 območja ne omejujejo nujno dejavnosti. Kljub temu pa mora država zagotoviti, da je območje Natura 2000 upravljano na ekološko in ekonomsko trajnostni način (Natura 2000 Barometer 2016).

Slovenija je ena od držav z največjo biotsko raznovrstnostjo v Evropi, kar je posledica posebnih naravnih okoliščin - predvsem je to pogojeno z lego Slovenije na stiku štirih biogeografskih regij (sredozemske, panonske, alpske in dinarske), ter z raznoliko geološko zgradbo in razgibanim reliefom (Ministrstvo za okolje 2017). ZO obsegajo 12,5% površine države in so nadgradnja drugemu temeljnemu naravovarstvenemu omrežju, to so t.i. ekološko pomembna območja in območja Nature 2000 ter množica naravnih vrednot

(Bizjak 2008). Kljub temu pa dosega ugodno stanje ohranjenosti v Sloveniji le slaba polovica habitatnih tipov, dobra četrtnina vrst, prav tako so neugodni tudi trendi. V letih 2007–2012 se je delež vrst z ugodnim stanjem ohranjenosti sicer povečal, vendar se je povečal tudi delež vrst s slabim stanjem ohranjenost (Poročilo o okolju v RS 2017).

Določitev, ustanovitev in upravljanje ZO v Sloveniji določa Zakon o ohranjanju narave, kot članica EU pa mora imeti ureditev ZO usklajeno s Habitatno direktivo in Ptičjo direktivo. Večina ZO se prekriva z območji Natura 2000. Po podatkih EEA, Natura 2000 območja pokrivajo 37,85% površja države, kar je največ glede na ostale države v EU (Natura 2000 Barometer 2016).

V Sloveniji ZO ustanovi država ali občina (oziroma več občin) s posebnim aktom, s katerim določi tudi, kdo bo ZO upravljal. Upravljanje ZO za posamezne kategorije ZO se izvaja na podlagi načrta upravljanja ZO – ta vsebuje predvsem oceno stanja narave, naravnih vrednot, posegov in dejavnosti ter prebivalstva, ukrepe za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov na območju, določitev razvojnih in varstvenih usmeritev ter program izvajanja načrta upravljanja.

Po Zakonu o ohranjanju narave ni splošne definicije ZO, ta se še vedno klasificirajo po posameznih kategorijah, ki jih IUCN sicer priznava, vendar je njihovo poimenovanje v slovenskem sistemu varstva narave drugačno, deloma drugače so opredeljeni tudi upravljavski cilji (v slovenski ureditvi kot namen). Temeljna razlika v slovenski kategorizaciji ZO je, da se ta delijo na dve temeljni skupini - širša ZO oz. naravni parki in pa ožja ZO (Bizjak 2008). Slovenija je članica IUCN od leta 1993 (ARSO 2017) in ima glede na kategorije IUCN ustanovljena naslednja ZO:

- Širša ZO ali naravni parki: 1 narodni park (IUCN kategorija II/V), 3 regijski parki (IUCN kategorija V/II), 44 krajinskih parkov (IUCN kategorija V);
- Ožja zavarovana območja: 52 naravnih rezervatov (IUCN kategorija IV/II in I), 1217 naravnih spomenikov (IUCN kategorija III).

1.2 Okvir za učinkovito upravljanje ZO

Leta 1992 se je na IUCN kongresu izoblikoval sistem za monitoring učinkovitosti upravljanja z ZO (Stolton 2008). Okvir za učinkovito upravljanje definira Svetovna komisija za zavarovana območja oz. WCPA, ki je ena izmed šestih komisij IUCN. Termin »učinkovitost upravljanja« odraža tri glavna vodila:

- problemi v zasnovi oz. načrtu posameznega ZO in sistema ZO;
- primernost in zadostnost upravljavskih sistemov in procesov;

- doseganje ciljev ZO, vključno z ohranjanjem prepoznanih vrednot (Stolton 2008).

Tako je učinkovitost upravljanja ZO definirana kot raven na kateri upravljanje ZO varuje biološke in kulturne vire ter dosega prag uspešnosti ter cilje zaradi katerih je bilo ZO ustanovljeno (Erwin in sod. 2007). Za upravljavca ZO je pomembno, da se zaveda rezultatov svojih upravljaljskih dejavnosti in ali z upravljanjem dosega določene cilje. Vrednotenje učinkovitosti upravljanja je nujno, saj se ZO srečujejo s številnimi grožnjami, vendar pri tem ne gre samo za osvetlitev problemov, enako pomembno je identificirati področja upravljanja ZO, ki dobro funkcionirajo. Prav tako je pomembno v vrednotenje vključiti obstoječe vodstvo ter hkrati vrednotiti učinkovitost sistema vodenja tudi brez konkretnega vodstva (Hockings in sod. 2000). Vrednotenje je hkrati nujen sestavni del upravljaljskega procesa, saj je le tako možno tudi za naprej načrtovati ustrezne aktivnosti, ki bodo prispevale k želenim učinkom in doseganju ciljev (Hockings in sod. 2000).

Zakon o ohranjanju narave (2004) definira upravljanje ZO kot dejavnost javne službe ohranjanja narave (tj. na neprofitni osnovi), ki izvaja naloge varstva naravnih vrednot, potrebnih za izpolnitev namena oz. ciljev, zaradi katerega je bilo območje zavarovano (Ministrstvo za okolje in prostor 2016). Vodenje ZO pa obsega načine vodenja, ki so preplet vladnih in nevladnih teles, struktur in politik, ki določajo, kako se sprejemajo odločitve v zvezi z zavarovanim območjem (kdo odloča, kdo sprejema odgovornost, itd.) (Ervin 2007).

Na doseganje upravljaljskih ciljev ima tako velik vpliv tudi način vodenja ZO. IUCN v tem smislu opredeljuje štiri načine vodenja (Borini in sod. 2008):

- mehanizmi upravljanja s strani centralne oblasti oziroma vlade,
- ZO s soupravljanjem,
- zasebno upravljanje,
- upravljanje s strani avtohtonih lokalnih skupnosti.

Dobro vodenje ZO pa ne pomeni samo maksimizirati učinkovitost njegovega upravljanja. Potrebno je tudi promovirati pozitivne učinke ZO oz. njegove koristi za širšo okolico. Potrebno je prepoznavanje ekosistemskih storitev - njihova konstantna dostopnost je ljudem zmotno samoumevna. Veliko ekosistemskih storitev je javno koristnih (npr. opravevanje, fotosinteza vegetacije, ipd.), tako da je premalo iniciative za proaktivnost na tem področju (TEEB 2010). Namesto standardizirane globalne metodologije učinkovitosti upravljanja, se je zaradi specifičnosti posameznih situacij izoblikoval splošen okvir, ki sestoji iz nabora elementov in procesov, ki naj bi oblikovali idealen sistem ocenjevanja uspešnosti upravljanja z ZO.

Okvir je zasnovan na zamisli, da naj bi evalvacija odražala tri ocenjevalne postavke učinkovitosti upravljanja, izražene v spodaj predstavljenih načelih (Stolton 2008).

Slika 1: Shema okvira za vrednotenje učinkovitosti vodenja ZO po Stoltonu (2008).

Celotna evalvacija učinkovitosti upravljanja se vrednoti glede na naslednje komponente: načrtovanje ZO (»design/planning«), ustreznost upravljanja (»adequacy/appropriateness«) in doseganje ciljev (»delivery«). Vrednotenje mora biti izvedeno v okviru, v katerega je ZO umeščeno (»context«: stanje in grožnje – kje smo zdaj?), zato je v prvem koraku potrebno zbrati podatke o vrednotah ZO, grožnjah, priložnostih za ZO, podatke o deležnikih in upravljanju ZO ter podatke o političnem okviru. Upravljaivec nato prične z načrtovanjem strategij, potrebnih za izpolnitev določene vizije in ciljev varovanja ter zmanjšanja groženj (»planning«: kje želimo biti in kako priti do tja?). Da pride do realizacije načrtov in da se dosežejo cilji upravljanja, pa potrebuje upravljaivec vire – kader, denar, kapacitete in opremo (»input«: kaj potrebujemo?). Upravljaljske dejavnosti so izvedene v skladu z sprejetimi postopki oz. dobro prakso (»process«: kako pristopiti k upravljanju?), ki z izvedbo aktivnosti, kot so določene v delovnem načrtu, dajo določene rezultate (»outputs«: kaj smo naredili). Končni namen upravljanja je doseganje naravovarstvenih ciljev, ki vključujejo cilje ohranjanja biotske pestrosti, ekonomskega razvoja in ohranjanja kulturne dediščine ZO (»outcomes«: kaj smo dosegli?) (Stolton 2008).

Za vrednotenje učinkovitosti ZO so bile izdelane številne metodologije, World Conservation Monitoring Center (WCMC) jih je zaznal več kot 40, ki so bile uporabljene v

več kot 100 državah. Med najpogosteje uporabljeno sodi metodologija RAPPAM, po kateri je bilo izvedeno največje število analiz sistema ZO po svetu (Gosar in sod. 2011).

1.2.1 Metodologija RAPPAM

Metodologijo RAPPAM (Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management) je razvil Svetovni sklad za naravo (WWF). Gre za sistem vprašanj, ki na razmeroma enostaven način pokaže glavne trende in vprašanja, ki jih je potrebno nasloviti za izboljšanje učinkovitosti upravljanja ZO (Gosar in sod. 2011). Osrednji del RAPPAM metodologije je nabor vprašanj, ki sledijo logičnim sklopom upravljaljskega cikla: načrtovanje – vlaganje – procesi upravljanja – učinki upravljanja – rezultati (Kus Veenvliet in Sovinc 2009a).

RAPPAM metodologija tako služi prepoznavanju prednosti in slabosti upravljanja, analizira obseg oz. razsežnost vplivov in razporeditve raznih groženj ter pritiskov, in pa identificira območja visoke ekološke in socialne vrednosti. Prepozna tudi stopnjo problematik v ZO, ter jih na podlagi tega postavi na prioriteto lestvico, pri interveniranju pa predlaga primerne postopke, ki bodo izboljšali učinkovitost upravljanja ZO (Erwin 2003).

Pomembno je tudi, da se pri celoviti obravnavi ZO izpostavijo tudi njegove ekosistemske storitve. Za oceno teh pa RAPPAM metodologija ni primerna, saj se osredotoča bolj na monitoring učinkovitosti upravljanja. Za ta namen se lahko poslužimo drugih dostopnih orodij, ki jih je preko 40 (Dudley in Stolton 2008).

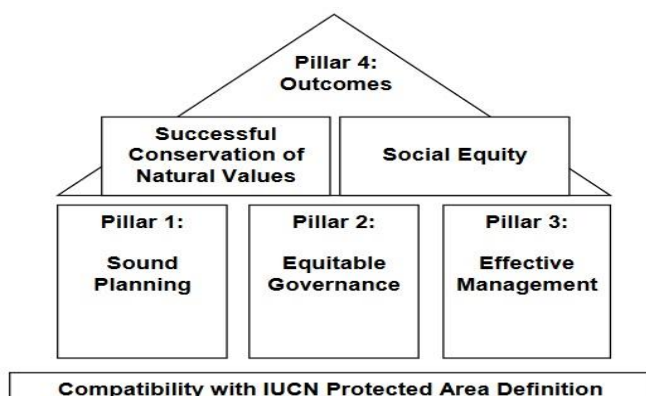
1.2.2 Metoda GLPCA

IUCN-ova iniciativa Zelene liste zavarovanih in ohranjenih območji oz. GLPCA (Green List for Protected and Conserved Areas) je mednarodni program, s katerim se prepozna in podpira primere uspešnega upravljanja ZO k dolgoročnemu ohranjanju narave in z njo povezanimi ekosistemskimi storitvami ter kulturnimi vrednotami. GLPCA ni metoda za preverjanje učinkovitosti upravljanja ZO, pač pa standard, ki naj bi ga dosegala ZO za učinkovito upravljanje.

GLPCA je zasnovan zato, da učinkovito pomaga državnim vladam, administraciji ZO in njihovim deležnikom dosegati cilje, opisane v Strateškem načrtu za biodiverzitetu 2011 – 2020 v Konvenciji o biološki raznovrstnosti: »Do leta 2020 naj bo vsaj 17 % kopenskih področij in kopenskih področij z vodnimi telesi ter 10 % morskih območij, še posebej območij izjemnega pomena za biodiverzitetu in ekosistemske storitve, učinkovito

ohranjenih in pravično upravljanih preko dobro povezanega sistema ZO in ostalih naravovarstvenih prizadevanj ter integriranih v širšo pokrajino.« (IUCN Global Standards 2016).

GLPCA standard prepoznava ZO, ki izkazuje pravično in učinkovito načrtovanje in upravljanje, kar vodi do uspešnega ohranjanja biodiverzitete in pravičnih socialnih razmer. Za doseganje tega standarda so GLPCA merila razdeljena na štiri stebre izvajanja (slika 2): 1. za upravljanje ZO na osnovi razumevanja vseh vrednot, na katere lahko tako upravljanje vpliva; 2. pravičen sistem vodenja, zasnovan na tak način, da vključuje, spoštuje in upošteva interese vseh ključnih deležnikov; 3. učinkovito vodenje, ki na dolgi rok zagotavlja doseganje ciljev; v 4. stebru pa so merila za doseganje ciljev ZO na ravni socio-ekonomskih in naravnih vrednot. Uspešno varovanje naravnih vrednot in socialna pravičnost tako pogojujeta izid pri doseganju ciljev (steber 4), za kar je potrebno umerjeno načrtovanje (steber 1), pravično vodenje (steber 2) in učinkovito upravljanje (steber 3.) (IUCN Global Standards 2016).

Slika 2: Shema okvirne osnove GLPCA meril. (IUCN Global Standards 2016).

Program GLPCA tako skuša ustvariti in promovirati efektivna in uspešna ZO v vseh državah članicah. Glavna agenda GLPCA programa je povečati število ZO, ki so učinkovito upravljana in dosegajo naravovarstvene cilje. Osrednji element programa je »globalni standard«, to je sklop komponent, kriterijev in meril, ki služijo kot mednarodno merilo kvalitete ZO, njegovega delovanja ter doseganja naravovarstvenih ciljev ZO. Objektivni cilji globalnega standarda GLPCA programa so torej spodbujanje ZO k monitoringu, nadgrajevanju in vzdrževanju uspešnega delovanja (IUCN 2016).

Globalni standard tako predstavlja okvir celotne metodologije in je razdeljen na štiri komponente oz. stebre, ki zagotavljajo uspešno varovanje narave, zavarovanih ter ohranjenih območij. Osnovne komponente se delijo na: dobro upravljanje, celovito zasnovo in načrtovanje, ter učinkovito upravljanje. Te komponente skupaj tvorijo četrto komponento "uspešni naravovarstveni izidi" - ti naj bi pokazali uspešno doseganje ciljnih pragov pri posameznih komponentah, ki jih določajo kriteriji ter z njimi povezani

indikatorji uspešnosti (IUCN 2017). Sam dokument, ki predstavlja ta globalni standard, je deljen na tri dele:

- globalni standard,
- generični indikatorji in
- vzorci primerjanja, usmeritve za komponente in kriterije.

Prvi del, “globalni standard” nam predstavi štiri stebre GLPCA metodologije, ki se delijo na posamezne kriterije – ti kriteriji imajo pripadajoča merila. Ta merila so predstavljena v drugem delu “generični indikatorji in vzorci primerjanja” in opisujejo določen standard oz. zahtevo, ter kako to zahtevo izpolniti. Izpolnjevanje teh indikatorjev je osnovni pogoj za odločanje, ali bo ZO, ki se prijavi in nadalje kandidira za umestitev na listo, dobilo naziv »Green List«. Vsega skupaj je posameznih generičnih indikatorjev 48, od tega se jih upošteva 6 šele v fazi kandidature, preostale pa se mora izpolnjevati že v fazi prijave. Sledi še zadnji del, “usmeritve za komponente in kriterije”, ki na praktičen način predstavi zahteve posameznih stebrov ali pa širši kontekst, ki je potreben za razumevanje posameznega kriterija ter vključi usmeritve, kako v praksi doseči dane zahteve.

Prvi steber se glasi “dobro upravljanje” in narekuje da morajo območja GLPCA izkazovati pravično in učinkovito vodenje. Nadalje se steber deli na tri kriterije, ki so: zagotavljanje legitimnosti, transparentno in odgovorno upravljanje in tretje – vitalnost upravljanja in zmogljivost za ustrezen odziv. Ta steber govori o kakovosti vodenja območja ter o uspešnosti upravljanja – ZO mora biti ustanovljeno na zakonit način, upravljanje z njim mora biti transparentno in odprto za nadzor deležnikom ter zagotovljeni morajo biti pogoji, ki bodo omogočili vitalnost ZO (kar pomeni, zmogljivost za hitro in prilagodljivo odzivanje na spremembe).

Drugi steber - “celovita zasnova in načrtovanje”, govori o tem, da morajo imeti GLPCA območja jasne dolgoročne cilje ohranjanja, ki temeljijo na upoštevanju naravnega, kulturnega in socio-ekonomskega pomena ZO. Steber se tu deli na tri kriterije: identifikacija glavnih vrednot območja, oblikovanje zasnov za dolgoročno ohranjanje vrednot, razumevanje groženj in pritiskov. Gre torej za prepoznavanje glavnih vrednot in značilnosti območja in njegovih ekosistemskih storitev ter kako jih učinkovito in dolgoročno varovati pred grožnjami ali pritiski. Pri tem bi morala že zasnova območij zagotavljati da bo ohranjanje teh vrednot uspešno – zadostna velikost območja, njegova povezanost in socio-ekonomski okvir.

Tretji steber “učinkovito upravljanje” se deli na sedem kriterijev: razvoj in izvajanje dolgoročne strategije upravljanja, upravljanje ekološkega stanja, upravljanje znotraj socio-

ekonomskega okvira, upravljanje groženj, učinkovito in pravično uveljavljanje zakonov in predpisov, upravljanje dostopa, rabe virov in obiskov ter merjenje uspeha. Ta steber se osredotoča na posamezne vidike upravljanja območja, kako regulirati rabo območja (npr. obiskovanje območja). Zadnji kriterij pa govori o monitoringu in evalvaciji pragov uspešnosti, tj. ali se dosegajo naravovarstveni in upravljavski cilji, ali se vsaka od glavnih vrednot uspešno varuje in kakšne so stopnje groženj.

Zadnji, četrti steber govori o doseganju ciljev varstva in se deli na tri kriterije: ohranjanje naravnih vrednot, ohranjanje ekosistemskih storitev, ohranjanje kulturnih vrednot. Steber narekuje, da morajo GLPCA območja izkazovati uspešno ohranjanje ključnih značilnosti in vrednot območja na dolgi rok. Ključna sta monitoring in merjenje ter vrednotenje rezultatov glede ohranjanja navedenih značilnosti.

Kriteriji metodologije so določeni na globalni ravni in opisujejo vsa potrebna prizadevanja in/ali ukrepe, ki so potrebni za doseganje le-teh. ZO, ki je označeno kot Green List območje, mora v danem trenutku izpolnjevati vse kriterije vseh štirih komponent. Metodologija GLPCA se izvede preko lokalnih oblasti in je prilagojena glede na posebnosti države ali regije v kateri se uporabi – program omogoča določeno mero fleksibilnosti pri implementaciji standardov.

Postopki prijave za umestitev na Green List za prijavitelje in razlaga postopkov in pristopov k evalvaciji za IUCN ocenjevalce je podrobneje opisano v priročniku za uporabnike (IUCN Green List User Manual). Kako poteka preverjanje izpolnjevanja teh kriterijev globalnega standarda na operativni ravni oz. ali so izdelana še kakšna dodatna interna orodja, vprašalniki ali točkovniki in kako izgledajo iz priročnika ni znano oz. podatki o tem niso javno dostopni.

Za boljše razumevanje pridobivanja naziva Green List, bomo v tem delu iz uporabniškega priročnika povzeli in strnjeno pojasnili potek postopka pridobivanja tega statusa oz. naziva, in vzdrževanje le-tega. Postopek se deli na tri korake:

1. Faza prijave: V fazi prijave mora upravljavec izkazati, da ima vse potrebne vire in pogoje, da teoretično lahko doseže zahteve, ki jih določa globalni standard GLPCA (posvet z deležniki, vpogled v dokumentacijo, ocena potenciala s strani EAGL – to je nacionalna strokovna ocenjevalna skupina za Zeleno listo, zadolžena za oceno in pregled ter vrednotenje ZO tekom procesa prijave ter kandidature).

2. Faza kandidature: V fazi kandidature upravljavec z ustreznimi dokumenti oz. dokazili pokaže, da dosega vse zahteve GLPCA standarda (opravi se obisk ZO, posvet z deležniki,

priskrbi se potrebne dokumente, potrebno je uspešno prestati EAGL evalvacijo ter oceno verodostojnosti s strani zunanjih ocenjevalcev). Sledi odobritev Green List naziva s strani posebnega odbora.

3. Faza Green List: Pri Green List fazi pa se preveri vzdrževanje tega naziva, kar vključuje uspešno opravljena vmesna terminska ocenjevanja in podaljšanje oz. obnovo naziva.

Celoten proces pridobivanja statusa Green List bi moral biti zaključen v najkasneje 5 letih. Če upravljavec ni zmožen izpolniti zahtev posameznih korakov v tem času, lahko zaprosi za podaljšanje roka. ZO ki so prestala vse začetne korake imajo dodeljen naziv Green List za največ 5 let – tega je možno pred iztekom podaljšati, za kar se izvede ponovna, vendar manj zahtevna evalvacija.

1.3 Namen in hipoteze zaključne naloge

1.3.1 Namen zaključne naloge

Namen zaključne naloge je preveriti, ali je metodologija programa GLPCA uporabna za slovenska zavarovana območja. V ta namen smo preučili v kolikšni meri je GLPCA program skladen z slovensko naravovarstveno zakonodajo in ga prevedli ter poskušali prirediti model na način, da bo ustrezal posebnostim slovenskih zavarovanih območij. Obenem je bil namen naloge tudi primerjati model GLPCA s kriteriji RAPPAM metodologije. V nalogi smo podali tudi pregled ključnih pojmov s področja zavarovanih območij, opredelili razlike med zavarovanimi in drugimi ekološkimi območji in pregledali trenutno stanje obsega in razširjenosti ZO na svetovni, evropski in nacionalni ravni.

1.3.2 Hipoteze in cilji zaključne naloge

Ključna hipoteza te zaključne naloge je:

- GLPCA je primerno orodje za ocenjevanje učinkovitosti upravljanja in doseganja ciljev zavarovanih območij v Sloveniji.
- GLPCA metodologija je skladna z slovensko zakonodajo in naravovarstvenimi predpisi, kot jih navaja Zakon o ohranjanju narave.

Cilj zaključne naloge je torej ovrednotiti uporabnost kriterijev GLPCA z analiziranjem skladnosti programa z slovensko zakonodajo in ugotoviti kje bi bile potrebne morebitne prilagoditve pri GLPCA metodologiji ter ali obstajajo kakšne pomanjkljivosti v slovenski zakonodaji, ki bi jih bilo potrebno za aplikacijo te moderne metodologije posodobiti. Cilj

je tudi preveriti ali obstaja potencial za uporabo metodologije na slovenskih ZO (z njihovimi posebnostmi).

2 MATERIALI IN METODE

Tematika te zaključne naloge je teoretične narave in temelji na analizi literature in metodoloških pristopov za ugotavljanje učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij in drugih dostopnih virov o ZO, njihovem ustanavljanju in upravljanju. V aplikativnem delu naloge je podana prilagoditev kriterijev GLPCA za slovenski prostor, kot uporabno orodje za vrednotenje učinkovitosti upravljanja ZO.

Ker gre pri GLPCA za novo metodologijo na mednarodni ravni, ki jo posamezna ZO po svetu šele uvajajo, še ni dostopnih podatkov, ki bi jih bilo možno med seboj primerjati in vrednotiti. Zato smo v okviru vrednotenja modela in prireditve za Slovenijo uporabili naslednje metode dela:

- najprej smo primerjali in ovrednotili GLPCA standardov z že uveljavljeno metodologijo RAPPAM ter na ta način osvetlili ključne prednosti te nove metodologije,
- ker GLPCA metodologija predpostavlja, da je namen ZO skladen z definicijami po IUCN, smo preverili ali so cilji ustanavljanja ZO v Sloveniji po veljavnih predpisih skladni z mednarodnimi merili kategorij IUCN,
- preverili smo izpolnjevanje kriterijev GLPCA glede na Zakon o ohranjanju narave oz. ali obstajajo zakonske ovire pri aplikaciji GLPCA v Sloveniji,
- na podlagi navedenega smo nato priredili GLPCA standarde oz. kriterije za Slovenijo, glede na specifičnosti njenih ZO,
- za konec smo prilagoditev preverili z uporabo SWOT analize prirejenega modela.

3 REZULTATI IN DISKUSIJA

3.1. Primerjava modela GLPCA s kriteriji RAPPAM

Pri primerjavi modela GLPCA z kriteriji RAPPAM smo se osredotočili na točke stebrov »globalnega standarda« in tako izpostavili ključne prednosti nove metodologije GLPCA ter jih primerjali med seboj in poskušali vsaki točki globalnega standarda GLPCA poiskati ustrezen ali pa vsaj primerljiv kriterij RAPPAM.

V spodnji tabeli so navedeni kriteriji RAPPAM, ki so ekvivalentni kriterijem modela GLPCA – posamezni komponenti iz globalnega standarda GLPCA je dodeljena vsebinsko primerna/e točka/e oz. kriterij/-i iz metodologije RAPPAM, ta ima kriterije v posameznih

sklopih označene z črkami od a do j. Za primerjavo smo vzeli slovenski prevod izvirnika WWF metodologije za hitro ocenjevanje in določitev upravljaljskih prioritetev na zavarovanih območjih, kot sta ga pripravila Kus Veenvliet in Sovinc (2009b).

Preglednica 1: Primerjava kriterijev GLPCA z kriteriji RAPPAM

	Kriterij GLPCA	Ekvivalent RAPPAM	Komentar
Steber 1	1.1 Zagotavljanje legitimnosti	7. Pravna varnost (a – e) 6. Cilji (e) 14. Notranja organizacija upravljavca (d)	GLPCA bolj poudarja sodelovanje civilne družbe in deležnikov (tudi domorodnih skupnosti) pri upravljanju, RAPPAM pa se osredotoča bolj na zmanjševanje konfliktov.
	1.2 Transparentnost in odgovornost	10. Komunikacija in informacije (a, e) 14. Notranja organizacija upravljavca (a - e)	GLPCA poudarja transparentnost delovanja ZO navzven – za komunikacijo z zunanjimi deležniki, kar ni prisotno v RAPPAM kriterijih. V teh so nekateri kriteriji, ki kažejo na transparentnost in odgovornost znotraj upravljske strukture ZO.
	1.3 Vitalnost upravljanja in zmogljivost za ustrezen odziv	10. Komunikacija in informacije (b) 13. Načrtovanje upravljanja (b, c, e) 15. Raziskovalno delo, monitoring in vrednotenje (d, e)	GLPCA kriteriji težijo k zagotavljanju prožnosti in prilagodljivosti upravljanja v kontekstu negotovost bodočih okoljskih sprememb. RAPPAM sicer vsebuje kriterije, ki nakazujejo upoštevanje novih podatkov in znanja pri načrtovanju. Vendar kriteriji ne kažejo na obstoj procesov prilagodljivega upravljanja.
Steber 2	2.1 Identifikacija glavnih vrednot ZO	6. Cilji in načrtovanje (b, c) 13. Načrtovanje upravljanja (a, b, d)	RAPPAM kriteriji ustrezajo GLPCA kriterijem po vsebini. GLPCA dodatno zahteva ustrezno kategorizacijo ZO po IUCN kategorijah.
	2.2. Oblikovanje dolgoročnega ohranjanja vrednot	3. Biološki pomen (a – j) 8. Zasnova in načrtovanje območja (a – e)	GLPCA kriteriji zahtevajo oceno značilnosti območja v smislu omogočanja in podpiranja dolgoročnega vzdrževanja glavnih vrednot območja. Po RAPPAM merilih je načrtovanje območja ZO primerljivo z GLPCA, vendar pa v RAPPAM kriterijih značilnosti oz. kapacitete območja, ki bi zagotavljal dolgoročno vzdrževanje naravnih vrednot, zajete le implicitno pri oceni biološkega pomena ZO.
	2.3 Razumevanje groženj in pritiskov, ki vplivajo na vrednote območja	2. Pritiski in grožnje 5. Ranljivost (a – j) 13. Načrtovanje upravljanja (c)	GLPCA zahteva poleg prepoznavanja trenutnih in morebitnih groženj tudi oceno vpliva podnebnih sprememb na glavne vrednote ZO, slednjega pa RAPPAM kriteriji ne vključujejo.

Steber 3	2.4 Razumevanje socialnega in ekonomskega okvira	15. Raziskovalno delo, monitoring in vrednotenje (a) 4. Socio-ekonomski pomen (a – j) *17. Načrtovanje ZO na sistemski ravni *18. Politika ZO *19. Politična podpora	GLPCA kriteriji zahtevajo razumevanje in vključevanje širšega socio-ekonomskega konteksta v upravljanje tako dolgoročno kot kratkoročno. RAPPAM sicer vključuje socio-ekonomske vidike ZO, vendar ne izraža izrecno njihovega razumevanja v sklopu upravljavskih ciljev. Vseeno pa vsebuje vprašanja glede širšega konteksta, vendar z njimi ne naslavlja upravljavcev ZO (*) *Vprašanja 17, 18, 19 kriterijev RAPPAM so le podpora razpravi med strokovnjaki in odločevalci s področja ZO
	3.1 Razvoj in izvajanje dolgoročne strategije upravljanja	6. Cilji (a – d) 7. Pravna varnost (d) 9. Kadrovska struktura (a – e) 10. Komunikacija in informacije (c, d) 11. Infrastruktura (a – e) 12. Financiranje (a – e) 13. Načrtovanje upravljanja (a)	RAPPAM ima sicer bolj podrobno razdelane kriterije, glede kadrovskega, finančnega in infrastrukturnega vidika kot pa GLPCA. Vendar pa nima kriterijev glede dolgoročnih strategij upravljanja kot jih zahteva GLPCA.
	3.2 Upravljanje ekološkega stanja	6. Cilji (a, b, c) 15. Raziskovalno delo, monitoring in vrednotenje (b)	GLPCA kriteriji bolj celovito nakazujejo na vrednotenje upravljanja ekološkega stanja
	3.3 Upravljanje znotraj socialno-gospodarskega okvira območja	4. Socio-ekonomski pomen (a – j) 6. Cilji (e) 10. Komunikacija in informacije (e) 11. Infrastruktura (e) 14. Notranja organizacija upravljavca (c)	GLPCA kriteriji se nanašajo na prepoznavanje socio-gospodarskih koristi območja, ki so tudi promovirane in vzdrževane skladno s cilji ZO. Kriteriji RAPPAM pa zgolj prepoznavajo socialno-ekonomski pomen ZO, ni pa kriterijev glede upoštevanja socio-ekonomskega okvira in promoviranja socio-ekonomskih koristi pri načrtovanju. Kriteriji RAPPAM ne vključujejo vidika sodelovanja deležnikov v taki meri kot GLPCA.

	3.4 Upravljanje groženj	15. Raziskovalno delo, monitoring in vrednotenje (c) 13. Načrtovanje upravljanja (c)	Kriteriji GLPCA se nanašajo na program, ki določa učinkovite odzive na vsako od pomembnih groženj, glede na vrednote in cilje ZO. Kriteriji RAPPAM pa ne zahtevajo ukrepov specifično glede na vrednote in glede na doseganje ciljev
	3.5 Učinkovito in pravično uveljavljanje zakonov in predpisov	/	Ni ekvivalentnih kriterijev
	3.6 Upravljanje dostopa, rabe virov in obiskov	11. Infrastruktura (e)	Kriteriji GLPCA obravnavajo tudi dovoljene dejavnosti povezane z obiskovalci (dostop, raba virov in obiski). Razen vzpostavljene infrastrukture za obiskovalce, pa RAPPAM kriteriji ne obravnavajo celoviteje te dejavnosti znotraj ZO.
	3.7 Merjenje uspeha	15. Raziskovalno delo, monitoring in vrednotenje (b, c, e) 16. Rezultati (a – j)	GLPCA kriteriji zahtevajo vzpostavljen sistem monitoringa doseganja ciljev glede zaščite glavnih vrednot. RAPPAM pa zgolj zbirajo podatke o doseženih rezultatih preteklega obdobja.
Steber 4	4.1 Ohranjanje naravnih vrednot	/	GLPCA kriteriji na podlagi sistema vrednotenja pod predhodno točko 3.7, vrednotijo doseganje ciljev varovanja glavnih vrednot. Ker RAPPAM kriteriji ne vsebujejo sistema monitoringa ciljev tudi nimajo ekvivalenta temu kriteriju GLPCA.
	4.2 Ohranjanje ekosistemskih storitev	/	GLPCA kriteriji vključujejo oceno doseganja ali preseganja pragov uspešnosti za ohranjanje ekosistemskih storitev, teh kriterijev RAPPAM nima. Prav tako GLPCA ocenjuje vpliv ekosistemskih storitev na ekološke vrednote, kar tudi ni zajeto v RAPPAM kriterijih.
	4.3 Ohranjanje kulturnih vrednot	/	GLPCA kriterij vrednoti uspešnost ohranjanja kulturnih vrednot, česar RAPPAM kriteriji ne vsebujejo.

Z uporabo RAPPAM kriterijev kot referenčne metodologije za primerjavo, se je izkazalo, da GLPCA kriteriji bolj celovito obravnavajo zahteve glede učinkovitosti upravljanja ZO. Skozi primerjavo so se pokazali naslednji pomembni vidiki ZO, kot jih izpostavlja GLPCA:

- Določitev ZO in njegovo dolgoročno ter kratkoročno upravljanje skupaj z doseganjem ciljev je vpeto v širši kontekst socio-ekonomskega, prostorskega in okoljskega stanja ter njihovih sprememb, vključno z podnebnimi spremembami in upoštevanjem le-teh pri prihodnjem načrtovanju.
- Poudarek na konceptu vitalnega in prožnega upravljanja, tj. prilagodljivost na spremembe in grožnje, transparentnost ter monitoring doseganja ciljev (glede varovanih vrednot, naravovarstvenih ciljev, ekosistemskih storitev in kulturnih vrednot). Tako upravljanje se lahko hitro in učinkovito odzove na spremembe znotraj upravljalvske strukture, zunanjih groženj ipd.
- Kriteriji poudarijo pomembnost vrednotenja in monitoringa doseganja ciljev varovanja glavnih vrednot ter vključujejo oceno doseganja ali preseganja pragov uspešnosti za ohranjanje ekosistemskih storitev in tudi ocenjujejo njihov vpliv na ekološke vrednote.
- Poudarek na učinkovitih odzivih na vsako od pomembnih groženj, glede na vrednote in cilje ZO – ukrepi so torej specifični glede na potrebe varovanja vrednot in doseganja določenih ciljev.

3.2. Uporabnost GLPCA za ZO v Sloveniji

3.2.1. Opis kategorizacije ZO v Sloveniji in skladnost s kategorijami IUCN

Da lahko izvedemo mednarodno primerljivo vrednotenje metodologije učinkovitosti ZO v Sloveniji, moramo najprej ovrednotiti skladnost kategorizacije slovenskih ZO v primerjavi s kategorijami IUCN. Po IUCN-u temeljijo standardizirane kategorije ZO na upravljaljskih ciljih – ti definirajo enake cilje, posamezna kategorija pa definira specifičen upravljaljski pristop, ki se med kategorijami razlikuje (Dudley 2008).

Že v poglavju 1.1.3 smo omenili, da se slovenski sistem kategorizacije ZO razlikuje od svetovno uveljavljene IUCN kategorizacije. Razlika je v poimenovanju in drugačni (bolj ohlapni) opredelitvi upravljaljskih ciljev. Ti se v slovenski ureditvi obravnavajo kot »namen«. Iz naslednje preglednice je razvidna primerjava med opisi kategorij ZO po IUCN in v slovenskem sistemu skupaj z upravljaljskimi cilji IUCN (povzetimi iz Dudley 2008) oziroma namenom zavarovanja ZO. ZON ne določa namena ustanovitve

posameznih vrst ZO, pač pa to določa akt o zavarovanju posameznega ZO (49. in 53. člen ZON). Namen mora biti skladen ZON (1. člen).

Preglednica 2: Primerjava IUCN kategorij ZO z slovensko kategorizacijo ZO

IUCN KATEGORIJA ZO: opis kategorije in upravljaljskega cilja	SLOVENSKA KATEGORIJA ZO: opis kategorije in uprav. cilja (namena)
Ia – Strogo varovan naravni rezervat (»Strict Nature Reserve«)	Strogi naravni rezervat (ožje ZO)
Območja, ki so namenjena varovanju biodiverzitete in tudi geoloških/geomorfoloških posebnosti, kjer je obiskovanje ljudi in raba območja strogo nadzorovana in omejena, da se zagotovi varovanje naravovarstvenih vrednot. Taka območja lahko služijo tudi za monitoring in znanstvene raziskave.	Območje naravno ohranjenih geotipov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, kjer potekajo naravni procesi brez človekovega vpliva (65. člen ZON).
<u>Upravljaljski cilj:</u> ohranjanje regijskih, nacionalnih ali globalnih ekosistemov, vrst (njihovega pojava ali združevanja) in/ali geomorfoloških posebnosti: vsi ti atributi so bili oblikovani brez človeškega vpliva in bodo degradirani ali uničeni že ob manjšem človeškem vplivu.	<u>Namen:</u> se določi v aktu o ustanovitvi, je pa na tem območju prepovedano izvajati posege ali opravljati dejavnosti, ki ogrožajo ohranitev ZO, namerno uničevati rastline in živali in zadrževanje oseb, razen oseb, ki izvajajo nadzor (65. člen ZON) – torej je namen ohranjanje.
Ib – Območje divjine (»Wilderness Area«)	/
Običajno večja, neokrnjena ali pa le malce spremenjena območja, ki ohranjajo svoj naravni karakter in vpliv, brez stalnih ali pomembnih človeških naselitev in so varovana in upravljana s ciljem ohranjanja njihove neokrnjenosti.	V Sloveniji ni primerljive kategorije
<u>Upravljaljski cilj:</u> dolgoročno varovanje ekološke integritete naravnih območij, ki so nemotena, brez človeških aktivnosti, brez moderne infrastrukture in kjer prevladujejo naravne sile, tako da imajo sedanje in prihodnje generacije priložnost doživljanja takega območja.	

II – Narodni park (»National Park«)	Narodni park (širše ZO)
Obsežno naravno ali skoraj naravno območje, ki je namenjeno varovanju večjih ekoloških procesov, skupaj z varovanjem vrst in ekosistemskih posebnosti območja, kar tudi nudi osnovo za razne okoljske in kulturno kompatibilne duhovne, znanstvene, informacijske in rekreacijske dejavnosti.	Narodni park je veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo. V pretežnem delu narodnega parka je prisotna prvobitna narava z ohranjenimi ekosistemi in naravnimi procesi, v manjšem delu narodnega parka so lahko tudi območja večjega človekovega vpliva, ki pa je z naravo skladno povezan. V narodnem parku morata biti opredeljeni najmanj dve varstveni območji tako, da je v pretežnem, povečini sklenjenem delu opredeljeno varstveno območje s strožjim varstvenim režimom ob upoštevanju mednarodnih varstvenih standardov in kriterijev. (69. člen ZON).
<u>Upravljavski cilj</u>: varovanje biotske pestrosti skupaj z ekološko strukturo, ki nudi podlago za okoljske procese, in promoviranje izobraževalnih in rekreacijskih dejavnosti.	<u>Namen</u>: se določi v zakonu, s katerim se park ustanovi (69. člen ZON).
III – Naravni spomenik (»Natural Monument«)	Naravni spomenik (ožje ZO)
Območje namenjeno varovanju specifičnega naravnega spomenika pod katerega spadajo kopenske in morske strukturne posebnosti, geološke značilnosti kot so jame ali pa tudi žive posebnosti, npr. nasad dreves. Načeloma so to manjša ZO z visoko stopnjo obiska.	Naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino ali lego ali so redki primer naravne vrednote (64. člen ZON)
<u>Upravljavski cilj</u>: varovanje posebnih naravnih struktur in biodiverzitete	<u>Namen</u>: izrecno ni določen, prepovedano pa je izvajati posege v naravo na

ter habitatov povezanih z njimi.	način, ki lahko poslabša stanje, spremeni, poškoduje ali uniči naravno vrednoto, in spreminjati razmere ali stanje tako, da se spremeni, poškoduje ali uniči naravna vrednota ali pa zmanjša njen estetski pomen (64. člen ZON) – torej je namen ohranitev.
IV – Zavarovani habitati rast. in živ. Vrst (»Habitat/Species Management«)	Naravni rezervat (ožje ZO)
ZO te kategorije služijo varovanju določenih vrst ali habitatov, njihovo upravljanje pa je v skladu s tem ciljem. Mnogo kategorij te stopnje bi potrebovalo pogosto, aktivno interveniranje, s ciljem, da se naslovi določene potrebe neke vrste ali pa da se vzdržuje določen habitat – ni pa to izrecno zahtevano v tej kategoriji.	Naravni rezervat je območje geotipov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki se z uravnoveženim delovanjem človeka v naravi tudi vzdržuje (66.člen ZON).
<u>Upravljavski cilj:</u> vzdrževanje, ohranjanje in obnavljanje oz. rehabilitacija vrst in habitatov	<u>Namen:</u> se določi v aktu o ustanovitvi, je pa na tem območju je prepovedano opravljati dejavnosti s sredstvi in na način, ki bi lahko povzročil bistvene spremembe biotske raznovrstnosti, strukture in funkcije ekosistemov, in opravljati dejavnosti v času, ko je lahko ogrožen obstoj rastlin ali živali (66. člen ZON).
V – Zavarovana krajina (»Protected Landscape/Seascape«)	Regijski park in Krajinski park (širše ZO)
Območje, kjer je tekom časa interakcija ljudi z naravo ustvarila območje posebnega značaja, s pomembnimi ekološkimi, biološkimi, kulturnimi in estetskimi vrednotami, in kjer je varovanje integritete teh interakcij ključno pri varovanju in vzdrževanju takega območja in z njim povezanimi naravovarstvenimi in drugimi cilji.	Regijski park je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa z naravo uravnovežen. V regijskem parku morata biti opredeljeni najmanj dve varstveni območji tako, da je varstveno območje s strožjim varstvenim režimom opredeljeno v manjšem

	obsegu in točkovno. (70. člen ZON).
<u>Upravljaljski cilj:</u> varovanje in vzdrževanje pomembnih kopenskih ali morskih krajin in naravovarstvenih ter drugih vrednot, ki so nastale zaradi interakcije s človekom preko tradicionalnih dejavnosti	<u>Namen:</u> ni določen
	Krajinski park je območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost (71. člen ZON).
	<u>Namen:</u> ni določen
VI – Zavarovana območja naravnih virov (»Protected Areas with Sustainable use of Natural Resources«)	/
ZO, ki ohranjajo ekosisteme in habitate, skupaj s kulturnimi vrednotami in tradicionalnimi sistemi upravljanja z naravnimi viri. To so večja, po večini naravna območja, kjer sta delež namenjen trajnosti rabi naravnih virov in manjša, ne-industrijska raba naravnih virov skladna z naravovarstvenimi cilji.	V Sloveniji ni primerljive kategorije
<u>Upravljaljski cilj:</u> varovanje naravnih ekosistemov in trajnostna raba naravnih virov, takrat ko sta lahko varstvo in trajnostna raba vzajemno koristni.	

Iz predstavljene primerjave ugotavljamo, da je razlika med slovenskim sistemom kategorizacij in IUCN-ovimi definicijami predvsem v tem, da slovenska ZO nimajo določenih upravljavskih ciljev ampak je določen le namen ustanovitve, ki pa je v primerjavi z IUCN-ovimi opisi upravljavskih ciljev, bolj splošen, kar omogoča (s pravnega vidika) več »manevrskega prostora« - v namenih se pogosto govori o prepovedih, vendar določanje prepovedanih dejavnosti ni dovolj, da se zagotovi kakovostno upravljanje. Poleg razlike v ciljih kategorij ZO med obema sistemoma pa je druga bistvena razlika, da v slovenskem sistemu za nekatere IUCN kategorije nimamo primerljivih kategorij ali pa te niso dovolj definirane in bi jih lahko uvrstili v več kot eno kategorijo IUCN. Ib in VI kategoriji nimata ekvivalenta v slovenskem sistemu, kar je v primeru Ib kategorije »območja divjine« še nekako opravičljivo zaradi majhnosti Slovenije (pri nas nimamo območij neokrnjene narave, ki bi bile primerljive z razsežnostmi večjih ameriških ZO).

Tudi Sovinc in sod. (2011) so prepoznali določene razlike med mednarodno IUCN klasifikacijo ZO in slovenskim sistemom varstva narave, ki dopolnjujejo zgornji opis razlik. Na podlagi tega, lahko podamo naslednje zaključke:

- se v slovenskem sistemu ZO ne pojavljata ekvivalenta IUCN-ovima kategorijama Ib in VI ter da sta slovenski krajinski in regijski park glede na opis kategorije še najbližja IUCN-ovi kategoriji V;
- slovenske kategorije ZO niso povsem skladne s standardi IUCN kategorij, ne glede na to, da so ZO razvrščena v IUCN kategorije, vendar razvrstitev ni jasna in enoznačna (npr. Narodni park lahko sodi v kategorijo II ali V, saj ne izpolnjuje v celoti enega ali drugega opisa); Slovenski sistem varstva narave pri opredeljevanju ciljev, rabe in dejavnosti v širših ZO ne sledi mednarodnim standardom;
- slovenske kategorije niso določene z upravljavskimi cilji, temveč je določen zgolj namen ustanovitve, iz katerega lahko smiselno izluščimo upravljavski cilj;
- ni uveljavljena zahteva IUCN po najmanj tričetrtinskem obsegu ZO, v katerem naj bi veljal strožji varstveni režim.

V Sloveniji imamo pravno urejene naslednje možne načine vodenja ZO, kjer gre v bistvu zgolj za prvi tip vodenja po IUCN - vodenje s strani centralne oblasti (ZON 59. člen)

- ustanovitelj sam neposredno upravlja ZO v režijskem obratu;
- vodenje izvaja javni zavod: gre za vodenje s strani centralne oblasti, saj javni zavod ustanovi država ali občina.
- vodenje ZO preko koncesijskega razmerja; gre za vodenje, ki ga država ali občina poveri izvajalcu – koncesionarju, s koncesijsko pogodbo pa določi okvir vodenja in nadzor.

V Sloveniji vsa ZO, ki imajo upravljavca (razen Krajinskega parka Sečoveljske soline, Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Krajinski parka Logarska dolina) upravljajo javni zavodi. Kot primer modela upravljanja s strani javnega zavoda je izpostavljen TNP. Upravlja ga javni zavod, sam zakon o TNP pa predvideva obvezujoče oblike sodelovanja javnosti pri upravljanju (Zakon o Triglavskem narodnem parku 2017). Stopnja odločanja in izvajanja odločitev s strani lokalne skupnosti v procesu upravljanja zavarovanih območij v Sloveniji še ne sledi razvitejšemu modelu soupravljanja po mednarodnih merilih. Edina izjema temu je oblika vodenja krajinskega parka Logarska dolina, kjer so lastniki zemljišč hkrati tudi povezani v podjetje, ki upravlja s tem parkom (Sovinc 2011).

Upravljanje ZO je opredeljeno predvsem v aktu o ustanovitvi ZO. ZON definira upravljanje kot opravljanje nalog varstva naravnih vrednot in nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bilo območje zavarovano. Izvaja se na podlagi načrta upravljanja, če akt o ustanovitvi tak načrt določa (59. člen). Akt o zavarovanju mora med drugim določiti tudi:

- vrsto ZO, pri čemer se upoštevajo tudi merila mednarodnih organizacij za ohranjanje narave, katerih članica je Republika Slovenija (53. člen) – Slovenija je članica IUCN;
- pravila ravnanja oziroma varstveni režim in razvojne usmeritve, ki morajo upoštevati uveljavljene mednarodne standarde (53. in 49. člen ZON), eni izmed teh so nedvomno tudi standardi IUCN.

Če bi torej hoteli ugotoviti namen vzpostavitve posameznega ZO, bi morali tega izluščiti iz aktov o ustanovitvi posameznih ZO, kar pa presega domet te naloge.

Vendar opis načina vodenja ZO v Sloveniji še ne pokaže realne slike upravljanja. Vsa ZO v Sloveniji namreč nimajo upravljavcev - ti obstajajo za Triglavski narodni park in vse tri regijske parke, 46 od krajinskih parkov pa jih ima upravljavca 43, v celoti gledano je upravljanje neurejeno na 24% površine ZO (Kus Veenvliet in Sovinc 2011). V kolikor obstaja upravljavec, mu naloge upravljanja določa 133. člen ZON, ki pravi, da upravljavec ZO opravlja varstvene, strokovne, nadzorne in upravljavske naloge na ZO ter te potem tudi našteva (med drugim je tudi priprava načrta upravljanja). V ZO brez upravljavcev upravljanje tako temelji na vsebini temeljnih aktov, s katerimi so bila ustanovljena in morebitnimi načrti upravljanja. Poleg tega metodologije za izdelavo načrtov upravljanja ZO v Sloveniji do izdelave analize učinkovitosti upravljanja ZO, ki je uporabila RAPPAM metodologijo, nismo imeli (Gosar in sod. 2010). Glede upravljanja ZO je potrebno upoštevati še dejstvo, da se ZO prekrivajo tudi z območji Natura 2000, ki imajo drugačen sistem upravljanja.

3.2.2. Prilagoditev kriterijev GLPCA za Slovenijo

Pri prilagoditvi za slovenski prostor je potrebno upoštevati naslednje: skladnost slovenskih ZO s kategorijami IUCN (opisano pod točko 3.2.1.) in pa specifičnost naravnih ter družbenih okoliščin in problematike slovenskih ZO. Ker ustanovitev, delovanje in upravljanje ZO temelji na predpisih, smo pogledali tudi v kolikšni meri že sami predpisi, ki določajo pravni okvir za delovanje ZO, odgovarjajo na kriterije GLPCA. Kriterije GLPCA smo tako prilagodili glede na naslednje posebnosti slovenskega okolja:

1. Naravne okoliščine

- Velika biotska raznovrstnost (ena največjih v Evropi),
- majhnost teritorija države,
- raznovrstnost geografskih značilnosti, (preteklih) klimatskih in geoloških dejavnikov (Bizjak 2008).

Vsi ti dejavniki botrujejo k temu, da je za Slovenijo značilna velika pestrost rastlinskih in živalskih vrst, ekosistemov in krajin na majhni površini. Vzroki za visoko stopnjo raznovrstnosti so prehodni položaj na stičišču geotektonskih enot in biogeografskih regij (sredozemska, panonska, alpska in dinarska), lega na severnem robu glavnega ledenodobnega refugija v Evropi – Balkanskega polotoka, razgiban relief (od morskega dna do višine 2864 m) ter pestre geološke, pedološke, podnebne in hidrološke razmere. Ne nazadnje je k temu prispevalo človekovo delovanje na ozemlju današnje Slovenije. Posebno pomembni so dokaj dobro ohranjeni obsežni gozdovi, gorske krajine, sladkovodni podzemeljski ekosistemi z bogato vrstno sestavo in visokim endemizmom ter pestrost ekosistemov in rastlinskih in živalskih vrst (Hlad in Skoberne 2001; Kryštufek 2007).

2. Družbene okoliščine:

- razpršena poselitev
- stičišče slovanske, germanske in romanske kulture
- zavedanje o pomenu ohranjanja narave, vendar je večinsko razumevanje odločevalcev, da so varstveni režimi ovira gospodarskemu razvoju
- v Sloveniji nimamo razvite dolgoletne tradicije vključevanja javnosti v odločanje
- ni domorodnih skupin prebivalcev (kar je relevantno za obravnavo GLPCA, ker ta na svetovni ravni daje pomembno vlogo pri vključenosti domorodnih skupnosti v proces odločanja)
- na pestrosti (neokrnjene) narave in krajine temelječ razvijajoči se turizem
- tradicionalno planinstvo, lov in ribolov

- razdrobljenost in tradicija majhnih površin slovenskih kmetij (Naravovarstveni atlas 2017; Statistični urad RS 2017).

3. Specifičnosti problematike ZO v Sloveniji:

Analiza učinkovitosti po metodologiji RAPPAM na izbranih devetih ZO je pokazala, da največjo oviro k bolj učinkovitemu sistemu ZO v Sloveniji predstavljajo (Gosar in sod. 2011; Sovinc 2011):

- podpora zavarovanim območjem, ki zajema tako zakonske podlage, politike in cilje ZO; šibka politična volja, pomanjkanje ustrezne opredelitve ZO, lastniška razmerja in mehanizmi za doseganje ciljev, šibko medsektorsko sodelovanje in šibko prostorsko načrtovanje v podporo ZO, premalo uporabe raznolikih modelov upravljanja in pravične delitve koristi ZO;
- financiranje ZO, ki bi moralo biti trajnostno in učinkovito;
- izvajanje inšpekcijskega in naravovarstvenega nadzora;
- nerešena lastniška razmerja;
- grožnje ZO, kot so zahteve po zemlji in rabi naravni virov (turizem in rekreacija, posegi v vodni in obvodni prostor, opuščanje tradicionalne rabe), invazivne tujerodne vrste.

4. Zahteve glede upravljanja po Zakonu o ohranjanju narave:

ZO v Sloveniji ureja in njihovo delovanje določa Zakon o ohranjanju narave, posamezna ZO pa se ustanovijo s posebnim aktom. V kolikšni meri sam zakon zagotavlja nek standard učinkovitosti ZO smo preverili v preglednici 3 ter ocenili in komentirali ustreznost glede na člene ZON. Vsebinski povzetek je povzet po publikaciji »Sistem varstva narave v Sloveniji« (Berginc in sod. 2017).

Preglednica 3: ZON v povezavi z GLPCA kriteriji

	Kriterij GLPCA	Členi ZON	Vsebinski povzetek	Komentar
Steber 1	1.1 Zagotavljanje legitimnosti	49. in 55. določa akt o ustanovitvi 53. določa akt o zavarovanju 57. 58., 58a in 60. določajo sodelovanje lokalne skupnosti pri sprejemu ali spremembi akta o zavarovanju 55. sodelovanje lokalne skupnosti pri sofinanciranju, zagotovitvi upravljanja in izvajanju nadzora 133. sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pri doseganju namena zavarovanja in zastavljenih ciljev varstva in razvoja ZO.	Pravni red varstva narave izhaja iz celovitega pravnega reda države in se vanj umešča. Ustava RS v splošnih določbah določa, da je dolžnost države skrb za ohranjanje naravnega bogastva. Nekatere določbe, ki jih je potrebno v tem kontekstu omeniti so: določba o varovanju naravne in kulturne dediščine in določba o zdravem življenjskem okolju (vsak ima pravico do zdravega življenjskega okolja, država skrbi za zdravo življenjsko okolje). Temeljna predpisa, ki urejata pravo varstva okolja in narave sta »Zakon o varstvu okolja« in »Zakon o varstvu narave« ter na njihovi podlagi osnovani drugi predpisi.	Določila ne zagotavljajo sodelovanja deležnikov in javnosti, tako da se njihovi interesi primerno upoštevajo. Do določene mere je vključena lokalna skupnost (to je občina).
	1.2 Transparentnost in odgovornost	133. zagotavlja dostop do informacij o ZO	ZON vzpostavlja svoje lastne mehanizme varstva, pri čemer ostaja to področje vpeto v sistem varstva okolja tudi z naslednjimi pravnimi instituti kot so: obveščanje javnosti o okoljskih podatkih in dostopom do okoljskih podatkov.	Razen tega določila ni nobenih določil glede transparentnosti upravljanja ZO.
	1.3 Vitalnost upravljanja in zmogljivost za ustrezen odziv	61. določa vsebino načrta upravljanja (tudi 59.) 130.- določa, da je ožje ZO lahko brez upravljavca 133. določa upravljalvske naloge	Na splošno je po ZON pravočasno zaznavanje sprememb in odzivanje na njih za učinkovitost varstva narave ključnega pomena.	Načrt upravljanja se sprejme, če je tako določeno v aktu o zavarovanju ZO – to pomeni, da ni obvezen. Akt o zavarovanju določi, da se

				ne izvajajo vse upravljaljske naloge oz. ni potrebno izvajati vseh. ZON pri obravnavi ZO nima vključenega koncepta »vitalnega upravljanja«
Steber 2	2.1 Identifikacija glavnih vrednot območja	4. definira kaj so naravne vrednote 37. merila vrednotenja naravnih vrednot 61. vključuje oceno stanja naravnih vrednot	Po ZON-u so naravne vrednote so redki ali drugi vredni pojavi, sestavine oz. deli žive in nežive narave, naravna območja ali deli naravnih območij, ekosistemi, krajina ali oblikovana narava – deli narave z vrednostnimi lastnostmi, ki so opredeljene po zvrsteh. Merila za vrednotenje naravnih vrednot so vsebinsko povzeta po merilih vrednotenja delov narave, ki so se v zadnjih desetletjih uporabljala v naravovarstveni praksi – ta so bila objavljena v publikacijah Zavoda RS za varstvo narave in kulturne dediščine, v strokovni publikaciji ter v inventarjih najpomembnejše naravne dediščine Slovenije.	ZON nima podlage za potrebnost opredelitve ekosistemskih storitev in kulturnih vrednot. Osnova meril za vrednotenje naravnih vrednot so publikacije iz let 1976, 1988 in 1991 (Berginc, Kremesec in Vidic 2007) – to je nesprejemljivo saj so viri prestari, da bi bila vrednotenja v koraku s časom.
	2.2. Oblikovanje dolgoročnega ohranjanja vrednot	Členi 49., 53., 64. – 71. so podlaga aktu o zavarovanju	Akt o zavarovanju območja narave, pomembnega za ohranjanje biotske raznovrstnosti določa tudi varstvene režime in način upravljanja. Osnovno načelo varstva naravnih vrednot je, da se posegi, dejavnosti in druga ravnanja na naravni vrednoti izvajajo na način, da se narava ne poškoduje ali uniči. To določajo varstvene usmeritve in režimi.	Akt sicer določa identifikacijo naravne vrednote in določitev načina opravljanja nalog, ki so potrebne za zagotovitev namena zavarovanja – ni pa omembe o oblikovanju takega načrta, ki bi zagotavljal dolgoročno ohranjanje vrednot.
	2.3 Razumevanje groženj in pritiskov,	45. – 107. ukrepi varstva narave 61. – govori o določitvi ukrepov	ZON govori o pravnih in fizičnih ukrepih varstva, ki se izvajajo za izpolnjevanje namena doseganja ciljev	ZON določa ukrepe varstva narave, vendar ne izpostavlja pa

	ki vplivajo na vrednote območja	za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju	varstva narave – ti se ločijo na pravne ukrepe in pa fizične, ki so materialna dejanja fizične zaščite.	nuje po razumevanju groženj in pritiskov.
	2.4 Razumevanje socialnega in ekonomskega okvira	61. določa vsebino načrta upravljanja		ZON implicitno vsebuje razumevanje širšega socio-ekonomskega okvira.
Steber 3	3.1 Razvoj in izvajanje dolgoročne strategije upravljanja	60. in 61. določata načrt upravljanja	Razvojne usmeritve pospešujejo dejavnosti in ravnanja, ki koristijo pri ohranjanju naravnih vrednot.	Načrt upravljanja je sicer strateški dokument, vendar ne zahteva določanja ciljev in pragov uspešnosti.
	3.2 Upravljanje ekološkega stanja	61. določa načrt upravljanja 31. ohranitev habitatnih tipov 33. določitev ekološko pomembnih območij 133. določa naloge upravljanja	V slovenski naravovarstveni ureditvi spada upravljanje ekološkega stanja pod varstvo ekosistemov, ki se zaradi svojih ekoloških značilnosti in zakonitosti obravnavajo kot posebna kvaliteta narave. Njihovo varstvo se izvaja prek varstva habitatnih tipov, ki so manjši deli ekosistemov. Varstvo ekološko pomembnih območij se zagotavlja z usmeritvami in posegi na način, da se zmanjša neugoden vpliv na ta območja, ter vključevanje teh usmeritev v načrte urejanja prostora in rabe naravnih dobrin.	ZON izrecno ne določa potrebe po jasnem izkazovanju, da so ekološki procesi in z njimi povezane naravne vrednote ter ekosistemske storitve uspešno ohranjane. Zahteva pa, da se ohranjajo habitatni tipi in ekološko pomembna območja.
	3.3 Upravljanje znotraj socialno-gospodarskega okvira območja	61. načrt upravljanja vsebuje določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti	ZON neposredno v zvezi z organizacijo služb ohranjanja narave določa tudi naloge upravljavcev ZO. ZON tudi deli pristojnosti na tem področju med državno in lokalno oblast, pri čemer je pri lokalni oblasti poudarek na pristojnosti lokalnih skupnosti, ki so vključene v proces izvajanja nalog ohranjanja in varstva naravnih vrednot.	ZON ne opredeli imenovanih dejavnosti in ne omeni vključevanja deležnikov in njihovih interesov. Pri vključitvi lokalnih skupnosti/javnosti, je poudarek na pristopu, ki

				vključuje predhodno/sočasno oblikovanje sprejemljivega odnosa ljudi do ukrepov.
3.4 Upravljanje groženj	45. – 107. ukrepi varstva narave 61. – govori o določitvi ukrepov za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju	ZON govori o ukrepih varstva narave, ki jih država in lokalne skupnosti izvajajo za izpolnjevanje namena in doseganja ciljev varstva narave.		ZON definira kakšni naj bodo ukrepi, nikjer pa posebej ne definira groženj in kako z njimi upravljati. Zakon tudi ne nalaga upravljavcu, da sproti spremlja grožnje. Člen 61. bi moral bolj jasno postaviti zahtevo po definiranju groženj.
3.5 Učinkovito in pravično uveljavljanje zakonov in predpisov	55. – lokalna skupnost sodeluje pri izvajanju nadzora 111. – določa nadzor ministrstva nad ZO, ki jih je ustanovila država in nimajo upravljavca; ministrstvo usklajuje izvajanje naravovarstvenega nadzora 133. - upravljavec ZO opravlja nadzorne naloge na ZO 155. - neposredni nadzor v naravi poleg inšpektorjev tudi naravovarstveni nadzorniki.	Za to, da je zagotovljeno učinkovito in pravično uveljavljanje zakonov in predpisov, skrbijo številni pristojni organi kot so ministrstvo za okolje in prostor (sektor za naravo), ARSO, inšpektorat za okolje in prostor, zavod RS za varstvo narave, ipd. Ti organi usmerjajo in nadzirajo ter imajo pregled čez stanje narave v Sloveniji.		ZON določa mehanizme za nadzor na ZO.
3.6 Upravljanje dostopa, rabe virov	61. načrt upravljanja vsebuje tudi določitev varstvenih usmeritev za	ZON določa kot temeljno načelo varstva narave obveznost vključevanja varstva narave na druga		

in obiskov	trajnostni razvoj dejavnosti 96. – načrtovanje rabe in posegov v naravo, urejanje prostora 133. med nalogami upravljanja je tudi vodenje obiskovalcev	sektorska področja, ki urejajo rabo naravnih dobrin in skrbijo za varstvo kulturne dediščine, urejanje prostora in gradnja objektov. Raba naravnih dobrin se mora izvajati sonaravno, na način da zagotovi trajnostni razvoj. Obiskovanje in ogledovanje naravnih vrednot je splošna raba in tako dovoljena vsem pod enakimi pogoji. Taka ureditev ustvarja pravico vseh do obiskovanja ter obveznost lastnikov, da tako splošno javno rabo dopustijo. Zakon dopušča omejitve splošne rabe le v primeru, če bi ta ogrozila obstoj naravne vrednote.	
3.7 Merjenje uspeha	61. – zahteva po oceni stanja vrednot na ZO in ocena stanja na vplivnem območju 108. – spremljanje stanja na področju varstva naravnih vrednot 109. – poročilo o stanju na področju ohranjanja narave (zahteva tudi poročilo o izvajanju programa biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot).	ZON pravi da je spremljanje stanja ohranjenosti narave del spremljanja stanja okolja ali monitoring okolja. Spremljanje stanja narave je ukrep s katerim se periodično izvaja pregled stanja v naravi in na podlagi rezultatov ugotavlja spremembe v njej.	
4.1 Ohranjanje naravnih vrednot	/		

4.2 Ohranjanje ekosistemskih storitev	37. merila vrednotenja naravnih vrednot	Po ZON se merilo ekosistemske pomembnosti zaradi razmejitve med sistemoma varstva naravnih vrednot in ohranjanja biotske raznovrstnosti uporablja le v kombinaciji z meriloma znanstveno-raziskovalna ali pričevalna pomembnost. Tako se del narave opredeli za naravno vrednoto le, če hkrati zadosti merilu ekosistemska pomembnost in znanstveno-raziskovalna ali pričevalna pomembnost. <u>Če del narave zadosti le merilu ekosistemska pomembnost se praviloma ne opredeli za naravno vrednoto</u> , pač pa le za ekološko pomembno območje.	V slovenskem sistemu varstva narave nimamo definicije ZO na splošno, kot jo navaja IUCN – »jasno definiran geografski prostor, ki je upravljan, na pravni ali drugi način, da doseže dolgoročno ohranjanje narave z povezanimi ekosistemskimi storitvami in kulturnimi vrednotami«. Pojem ekosistemskih storitev v naši naravovarstveni ureditvi ni priznan oz. ne obstaja. Kakršenkoli približek temu, bi bila navezava na merilo »ekosistemske pomembnosti«, ki pa se sama po sebi ne priznava za naravno vrednoto.
4.3 Ohranjanje kulturnih vrednot	/		

Na podlagi pregleda smo ugotovili, da ZON:

- Zagotavlja legitimnost ZO: ta se ustanovi z aktom o zavarovanju (49., 53. in 55. člen), ki določa vrsto ZO, meje, način upravljanja, finančne vire in morebitno obveznost sprejema načrta upravljanja. Lokalna skupnost sodeluje pri sprejemu ali spremembi akta o zavarovanju, pri sofinanciranju, zagotovitvi upravljanja in izvajanju nadzora (55., 57., 58. in 60. člen). ZO mora sodelovati z lokalno skupnostjo pri doseganju namena zavarovanja in ciljev varstva ZO (133. člen). Sodelovanje deležnikov in javnosti je zagotovljeno prek teles občine oz. lokalne skupnosti.
- Transparentnost delovanja ZO zagotavlja z dostopnostjo informacij o ZO (133. člen). To ne zagotavlja mere transparentnosti, ki jo zahteva GLPCA.
- Zagotavlja podlago za vitalnost upravljanja, kot ga definirajo GLPCA merila (61. člen določa 10 obveznih vsebin načrta upravljanja, 133. člen določa 17 nalog upravljanja). Načrt upravljanja obstaja samo, če ga določi akt o zavarovanju, ta tudi lahko določi kot obvezne samo nekatere upravljavske naloge, ne pa vseh opisanih. Akt o zavarovanju lahko določi, da ožje ZO nima upravljavca (130. člen).
- Deloma upošteva socialni in ekonomski okvir. Načrt upravljanja mora vsebovati celovito oceno stanja narave, posegov in dejavnosti ter ekonomske in socialne strukture prebivalstva, določiti mora tudi smernice za povezovanje sektorskih načrtov gospodarjenja z naravnimi dobrinami (61. člen).
- Je načrt upravljanja programski akt, nikjer pa ni eksplicitno omenjeno, da se bo zagotovilo izvajanje dolgoročne strategije upravljanja.
- Določa načine uresničevanja nalog varstva na ZO in ukrepe za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov (61. člen) ter stalno spremlja in analizira stanje narave, biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot na ZO (133. člen), izrecno pa ne zahteva dokazovanja stanja ohranjenosti.
- V načrtu upravljanja določa zahtevo po varstvenih usmeritvah za trajnostni razvoj dejavnosti (61. člen) – ni pa opredeljeno kakšnih dejavnosti. Ne zahteva prepoznavanja socialnih in gospodarskih koristi območja in vključevanja deležnikov in upoštevanja njihovih interesov.
- Določa, da ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave (trenutno Ministrstvo za okolje in prostor) izvaja neposredni nadzor nad ZO, ki jih je ustanovila država in nimajo svojega upravljavca in usklajuje izvajanje naravovarstvenega nadzora (111. člen), lokalna skupnost pa sodeluje pri izvajanju nadzora (55. člen). Nazorne naloge v ZO, ki ima upravljavca, izvaja upravljavec (133. člen). Neposredni nadzor v naravi poleg inšpektorjev izvajajo tudi naravovarstveni nadzorniki (155. člen).

- Določa med nalogami upravljanja tudi vodenje obiskovalcev (133. člen), načrt upravljanja vsebuje določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti (61. člen).

Ugotovili smo, da je ZON dobra podlaga za uporabo GLPCA kriterijev in da ni zakonskih ovir, ki bi uporabo GLPCA kriterijev onemogočila. ZON določa številne zahteve, ki so podobne GLPCA zahtevam, največja pomanjkljivost je v tem, da zakon skozi ohlapna določila pušča preveč maneverskega prostora, saj vseh zakonskih pravil ni potrebno vedno upoštevati (npr. načrt upravljanja obstaja samo, če ga določa akt o zavarovanju; naloge upravljanja so lahko tudi skrčene). Ne prepozna pomembnosti monitoringa doseganja ciljev upravljanja v enaki meri kot to določa GLPCA, kakor ne tudi glede naravnih in kulturnih vrednot ter ekosistemskih storitev.

Prav tako se je pokazalo, da na nekaterih točkah zakon šepa. ZON ne postavlja jasne zahteve po definiciji groženj, pojem ekosistemskih storitev pa je neobstoječ oz. popolnoma spregledan. Ravno ekosistemske storitve bi morale biti izpostavljene, kadar se obravnava oz. določa naravne vrednote nekega območja. V zakonu se omenja le merilo ekosistemske pomembnosti, ki samo po sebi ni dovolj, da se nekaj klasificira kot naravna vrednota.

Glede na te ugotovitve iz predhodnih točk (1-4) smo prilagodili naslednja merila oz. kriterije globalnega standarda GLPCA (tabela 4) (celotna tabela opisov posameznih kriterijev se nahaja v prevodu IUCN GLPCA globalnega standarda – del 2; glej prilogo A).

Preglednica 4: Prilagoditve GLPCA kriterijev za Slovenijo

Kriterij GLPCA	Opis kriterija GLPCA, kjer je potrebna uskladitev	Potrebnost prilagoditve in predloga za spremembo	
1.1 Zagotavljanje legitimnosti			
Steber 1	V1.0-1.1.3	Upravljalne strukture območja kot tudi lokalne strukture in mehanizmi prepoznajo legitimne pravice domorodnih in lokalnih skupnosti	V Sloveniji nimamo domorodnih skupnosti, zato omemba teh v prirejenem kriteriju ni smiselna. <u>PREDLOG:</u> Upravljalne strukture območja kot tudi lokalne strukture in mehanizmi, prepoznajo legitimne pravice lokalnih skupnosti.
	V1.0-1.1.5	Opredeljene strukture upravljanja in njihovi mehanizmi so sprejeti s strani večjih pooblaščenih skupin, kar odraža upravljavsko kategorijo območja	Ta kriterij predpostavlja razvrstitev ZO v skladu z IUCN kategorijami, slovenski ZO pa niso v celoti skladni s temi. <u>PREDLOG:</u> Opredeljene strukture upravljanja so sprejete s strani večjih pooblaščenih teles (kot je npr. ministrstvo, občina,...).
2.1 Identifikacija glavnih vrednot območja			
Steber 2	V1.0-2.1.1	Območje ustreza IUCN definiciji ZO in/ali je prepoznano kot »ohranjeno območje«	Ker slovenska ZO niso kategorizirane povsem skladno z IUCN kategorijami, lahko štejemo kot ohranjena območja tista območja, ki sicer ne ustrezajo IUCN definiciji, vendar pa so dejansko vključene v slovenski sistem ZO <u>PREDLOG:</u> Območje ustreza IUCN definiciji ZO in/ali je prepoznano kot »ohranjeno območje« ali pa spada v eno izmed slovenskih kategorij ZO.
	V1.0-2.1.2	Območje je bilo uvrščeno in pravilno dodeljeno eni od šestih IUCN upravljavskih kategorij ZO ali pa je	Slovenska ZO ne ustreza v celoti IUCN kategorizaciji ZO, vendar lahko sodi v katero od drugih možnih programov kategorizacij. <u>PREDLOG:</u> Tu ne gre za prilagoditev kriterija, ampak za upoštevanje slovenske

	bilo uvrščeno kot »drugi učinkoviti lokacijsko osnovani naravovarstveni ukrepi« in je bilo uvrščeno na eno izmed štirih upravljavskih tipov okoljskega programa ZN (WDPA)	specifičnosti glede klasificiranja ZO. Za uporabo GLPCA kriterijev s ciljem uvrstitve na »Green list« mora biti kategorizacija slovenskih ZO skladna z enim izmed režimov kategorizacij ponujenih po tem merilu (IUCN kategorizacija tako ni nujno izključni pogoj).
2.2 Oblikovanje dolgoročnega ohranjanja vrednot		
V1.0-2.2.1	Določeno območje je dovolj veliko in v zadostni meri povezano z ostalimi habitati ali ekosistemi, da lahko doseže cilje oziroma pragove uspešnosti za glavne vrednote območja.	Glede na to, da je območje Slovenije majhno, so tudi območja ZO manjših razsežnosti in v neposrednem stiku z območji bistveno drugačne rabe (lahko tudi take, ki ovira ZO pri doseganju in ohranjanju svojih naravovarstvenih ciljev). Možnost medsebojne povezave slovenskih ZO je tudi vprašljiva (avtocestne/železniške povezave, ...). PREDLOG: Možna sprememba kriterija bi bila v smeri večje prilagoditve sosednjih območij ZO, na način, da ta podpirajo ali pa imajo vsaj nevtralen učinek na varovanje vrednot in doseganje ciljev tega ZO. Glede povezovanja ZO s habitati in ekosistemi se zahteva izkazovanje ukrepov, ki bi zagotovili povezanost med območji (koridorji za favno, ipd.).
4.1 Ohranjanje naravnih vrednot		
V1.0-4.1.1	Območje dosega ali presega pragove uspešnosti za ohranjanje glavnih vrednot območja, izpostavljenih v kriteriju 3.7.2 ali pa izpolnjuje	Slovenski sistem ZO ni kategoriziran skladno z IUCN sistemom kategorizacije. PREDLOG: Specifično kriterij 4.1. zahteva da ZO pokaže, da izpolnjuje ali presega mejne vrednosti za varstvo narave – v skladu s kategorijo upravljanja zavarovanih območij IUCN (glej priloga A, del 1: globalni standard, točka 4.1). Nadalje kriterij

	zahteve, določene v indikatorju 4.1.2	glede monitoringa ciljev ZO napotuje na uporabo IUCN Protected Area Governance and Management Book (glej priloga A, del 3: usmeritve za komponente in kriterije, točka 4.1). Vseeno pa so omenjena IUCN orodja, primerna za smiselno uporabo na slovenskih ZO.
V1.0-4.1.2		Ni potrebna prilagoditev. Upoštevajoč komentar h kriteriju 4.1.1
4.2 Ohranjanje ekosistemskih storitev		
V1.0-4.2.1 V1.0-4.2.2		Ni potrebna prilagoditev. Upoštevajoč komentar h kriteriju 4.1.1
4.3 Ohranjanje kulturnih vrednot		
V1.0-4.3.1		Ni potrebna prilagoditev. Upoštevajoč komentar h kriteriju 4.1.1

Po pregledu vseh GLPCA kriterijev je bilo ugotovljeno, da so le-ti z manjšimi dopolnitvami uporabni za Slovenijo. Tako bi bilo potrebno dopolniti oz. spremeniti naslednje:

- v Sloveniji nimamo domorodnih skupnosti, zato se lahko njihova omemba izpusti;
- strukture upravljanja naj bi bile sprejete s strani večjih pooblaščenih skupin, ki v kriterijih niso definirana. Termin »pooblaščen skupine« smo zamenjali z bolj primernim izrazom »pooblaščen teles« kot je npr. ministrstvo, občina;
- zahtevi, da mora biti ZO dovolj veliko in povezano z ostalimi ekosistemi ali habitati za doseganje ciljev, bi ugodili s spremembo kriterija v smeri, da bi bila sosednja območja ZO prilagojena na način, da podpirajo ali pa imajo nevtralen učinek na varovanje vrednot in doseganje ciljev tega ZO. Glede povezovanja ZO z habitati in ekosistemi bi postavili zahtevo po izkazovanju ukrepov, ki bi te povezave zagotovili (npr. koridorji za favno);
- kriterij, da ZO ustreza IUCN definiciji in/ali je prepoznano kot »ohranjeno območje«, bi dopolnili še z tem, da zadostuje, da ZO spada v eno izmed slovenskih kategorij ZO;
- upoštevanje slovenske specifičnosti glede klasificiranja ZO. Z uporabo GLPCA kriterijev s ciljem uvrstitve na »Green List« mora biti kategorizacija slovenskih ZO skladna z enim izmed režimov kategorizacij, ponujenih po tem merilu (IUCN kategorizacija tako ne bi bila nujno izključni pogoj).

Merila za slovenski prostor tako ne potrebujejo večjih vsebinskih prilagoditev, če pa se želi katero od slovenskih ZO uvrstiti na seznam »Green List«, pa bo potrebno nasloviti diskrepanco v kategorizaciji ZO, glede na mednarodno priznano klasifikacijo po IUCN.

3.2.3 Ovrednotenje modela GLPCA za območje Slovenije – SWOT analiza

Glede na predhodne ugotovitve se je oblikovala naslednja SWOT analiza o uporabnosti in aplikacije modela GLPCA za Slovenijo:

1. Prednosti:

- GLPCA kriteriji celovito in strukturirano obravnavajo zahteve glede učinkovitosti upravljanja ZO v smislu doseganja naravovarstvenih ciljev v kontekstu družbenih, ekonomskih ter okoljskih danosti in sprememb.
- Določitev ZO, njegovo dolgoročno in kratkoročno upravljanje in doseganje ciljev je vpeto v širši kontekst družbenega, ekonomskega, prostorskega in okoljskega stanja ter njegovih sprememb, vključno s podnebnimi spremembami.
- Zahteva se pristop k upravljanju, ki vključuje prilagodljivost na pričakovane spremembe in grožnje, transparentnost, sodelovanje z deležniki, monitoring doseganja ciljev (glede varovanih vrednot, naravovarstvenih ciljev, ekosistemskih storitev in kulturnih vrednot). Zahteva torej vitalnost in prožnost upravljanja.

- Ni zakonskih ovir za delovanje ZO po standardih GLPCA.
- Obstoječe centralno upravljanje ZO omogoča določeno mero učinkovitosti nadzora in varstva, podpira usposobljenost kadrov.
- Zahteva za določitev specifičnih upravljavskih ciljev za posamezno ZO ali mrežo ZO bi optimizirala njihovo delovanje.
- V Sloveniji se je že izvedla presoja upravljanja po RAPPAM metodi (Kus Veenvliet in Sovinc 2009), kar je dobra osnova za aplikacijo nove metodologije, vendar bi jih bilo treba osvežiti oz. posodobiti.
- Ni zakonskih ovir, ki bi uporabo GLPCA kriterijev onemogočila

2. Slabosti:

- Ne glede na pozitiven odnos javnosti do ohranjanja biotske raznovrstnosti, je tako pri javnosti kot pri odločevalcih nizko zavedanje o koristih ZO - vrednotenje ekosistemskih storitev ni razvito.
- V Sloveniji se nameni premalo pozornosti za vrednotenje koristi ZO.
- Slovenski sistem kategorizacije ZO ni zasnovan na upravljavskih ciljih, zato tudi niso določeni minimalni standardi ali smernice za upravljanje ZO.
- Zakon ne prepozna v celoti pomena monitoringa doseganja ciljev upravljanja, kakor tudi glede naravnih in kulturnih vrednot ter ekosistemskih storitev.
- Če se želi katero od slovenskih ZO uvrstiti na seznam »Green List«, bo potrebno nasloviti diskrepanco v kategorizaciji ZO, glede na mednarodno priznano klasifikacijo po IUCN.

3. Priložnosti:

- Priložnost za vzpostavitev dobre prakse, za opogumljenje vodstev ZO, da se prilagodijo vrednotenju po kriterijih GLPCA, izboljšajo svoje upravljanje in se uvrstijo na »Green List«.
- Primeri dobre prakse bi tudi osvetlili preusmeritev upravljanja v smeri učinkovite porabe sredstev za cilje in namen ZO – s tem se pridobi večja naklonjenost javnosti in odločevalcev do podpore ZO.
- GLPCA metodologija spodbuja vrednotenje doseganja ciljev in s tem izboljšano delovanje ter doseganje naravovarstvenih ciljev.
- Bolje se lahko izpostavi nujnost in koristnost vrednotenja ekonomskih koristi ZO, kar bi povečalo naklonjenost javnosti in odločevalcev (bolje bodo doseženi cilji in varstveni nameni, bolj se bo povečevala turistična privlačnost ZO (v skladu z naravnimi vrednotami).

4. Nevarnosti:

- Slovenska pravna ureditev ne opredeljuje splošne definicije ZO, ne določa namenov zavarovanja posameznih kategorij ZO, temveč se to določa individualno za vsako ZO.
- Kategorizacija ZO v slovenskem sistemu varstva narave ni skladna s sistemom kategorizacije ZO po IUCN.
- Zakon skozi ohlapna določila pušča preveč maneverskega prostora, izvajanje vseh zakonsko določenih vsebin se v praksi ne izvaja (npr. načrt upravljanja obstaja samo, če ga za posamezno ZO zahteva akt o zavarovanju; naloge upravljanja so lahko tudi skrčene).
- Kot navajata Kline in Hlad (2004) obstaja bojazen, da akcijski načrti in upravljalvske sheme prinašajo le dejavnosti za biotsko raznovrstnost, ignorirajo pa socio-ekonomsko blagostanje. To lahko vpliva na manjšo podporo odločevalcev za aplikacijo GLPCA na slovenska ZO.

4 UGOTOVITVE

V nalogi smo predstavili širši okvir naravovarstva v Sloveniji in ključne pojme s področja zavarovanih območij. Opredelili smo tudi razlike med zavarovanimi območji in predstavili trenutno stanje obsega in razširjenosti ZO na svetovni, evropski in nacionalni ravni, v okviru tega pa izpostavili tudi razlike v slovenskem in globalnem naravovarstvu na področju zavarovanih območij.

V primerjavi z RAPPAM kot standardom za dobro upravljanje ZO, smo ocenili GLPCA kot zelo dober in celovit sistem za vrednotenje delovanja ZO v Sloveniji – v primerjavi so se izpostavile naslednje kvalitete metodologije:

- način vrednotenja zagotavlja spodbujanje k izboljšavam in učinkovitemu delovanju ZO;
- poudarek na doseganju zastavljenih naravovarstvenih ciljev ter spremljanje oz. monitoring doseganja pragov uspešnosti;
- vključitev ocene doseganja pragov uspešnosti za ohranjanje ekosistemskih storitev;
- vitalnost upravljanja oz. bolj prilagodljiv način upravljanja, ki zagotavlja hiter odziv na spremembe znotraj upravljanja in/ali zunanje spremembe, ki bi lahko ogrozile temeljne vrednote ZO;
- določitev in upravljanje ZO je vpeto v širši kontekst socio-ekonomskega, prostorskega in okoljskega stanja ter njihovih sprememb;
- upoštevanje podnebnih sprememb pri (prihodnjem) načrtovanju;

- poudarek na učinkovitih odzivih na vsako od pomembnih groženj, ukrepi so definirani in specifični za posamezno grožnjo in glede na potrebe varovanja vrednot ter doseganja ciljev;

GLPCA tako vsebuje vidike vrednotenja, ki zagotavljajo spodbujanje k izboljšavam delovanja ZO in doseganje zastavljenih naravovarstvenih ciljev, predvsem pa poudarjajo koncept »vitalnosti upravljanja« torej bolj prilagodljiv način upravljanja, ki zagotavlja hiter odziv na spremembe. GLPCA prav tako v okviru sprememb in groženj poudarja pomembnost obravnavanja podnebnih sprememb, ki naj bodo vključene pri izdelavi projekcij/napovedi za prihodnost in že v samem načrtu upravljanja. Metodologija GLPCA pri ohranjanju naravnih vrednot posebej izpostavi tudi potrebo po identifikaciji in ohranjanju ekosistemskih storitev.

Pri analizi slovenske zakonodaje (ZON) smo ugotovili, da ni zakonskih ovir, ki bi onemogočile aplikacijo metodologije GLPCA in njenih kriterijev v slovenski sistem varstva narave in zavarovanih območij. Čeprav ni zakonskih ovir za implementacijo metodologije, tu nastopi vprašanje ali je slovenska zakonodaja v koraku s časom, ali nudi zadosten pravni okvir, da se zagotovijo (moderni) standardi metodologije GLPCA? Tekom analize je postajalo razvidno, da je v naši pravni ureditvi na tem področju še veliko prostora za izboljšave, ki bi se lahko zapolnil z bolj specifičnimi usmeritvami in novejšimi koncepti, ki jih ponuja GLPCA metodologija. Iz primerjave je postalo jasno, da GLPCA predstavi pomembne koncepte, kot so na primer ekosistemske storitve, ki pri nas niso nikjer omenjene, kar je huda pomanjkljivost našega naravovarstvenega sistema. Obravnavajo se le v okviru meril ekosistemske pomembnosti, ki pa po našem zakonu samo po sebi ni dovolj, da bi se klasificiralo kot naravna vrednota. Na podlagi analize smo tako dopolnili posamezne indikatorje GLPCA meril.

Pri SWOT analizi, ki vsebuje vse ključne ugotovitve raziskave, se je pokazalo, da kriteriji GLPCA stremijo k vzdrževanju sistemov, ki omogočajo prožno in prilagodljivo upravljanje ter vzdržujejo visok nivo kvalitete upravljanja. Metodologija je uporabna za slovensko območje, potrebno pa je nasloviti razkorak v skladnosti slovenskih ZO z IUCN klasifikacijo kategorij ZO ali vzpostaviti neko bolj skladno kategorizacijo.

Potrjujem obe hipotezi: prvo, da je GLPCA metodologija primerno orodje za ocenjevanje učinkovitosti upravljanja in doseganja ciljev zavarovanih območij v Sloveniji, ter drugo hipotezo, da je GLPCA metodologija skladna s slovensko zakonodajo in naravovarstvenimi predpisi, kot jih navaja Zakon o ohranjanju narave.

Z implementacijo GLPCA metodologije bi povečali doseganje ciljev upravljanja in delovanja zavarovanih območij v Sloveniji, to pa bi pomenilo tudi možnost za uvrstitev na Zeleno listo, kar bi prispevalo k učinkovitem upravljanju z zavarovanimi območji. Prav tako pa je doseganje GLPCA standardov priložnost, da se slovensko naravovarstveno zakonodajo prestrukturira in dopolni z bolj izčrpnimi in dodelanimi zahtevami po zgledu meril GLPCA in modernejšimi naravovarstvenimi koncepti ter definicijami.

5 LITERATURA IN VIRI

Berginc M., Kremesec-Jevšenak J., Vidic J. 2007. Sistem varstva narave v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.

Bizjak, J. (ur.). 2008. Zavarovana območja v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.

Borrini-Feyerabend G., Dudley N., Sandwith T., Stevens S., Kothari A., Lassen B., Berghofer A., Balasinorwala T., Budhatoki P., Bhatt, S. 2008. Implementing the CBD Programme of Work on Protected Areas: Governance as key for effective and equitable protected area systems. TGER and TILCEPA Report. http://cmsdata.iucn.org/downloads/governance_of_protected_areas_for_cbd_pow_briefing_note_08_1.pdf (datum dostopa 5.9.2016)

Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex:31992L0043> (datum dostopa 6.7.2017)

Direktiva Sveta z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic (79/409/EGS) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:SL:HTML> (datum dostopa 6.7.2017)

Dudley, N. (ur.). 2008. Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland, IUCN.

Dudley N., Stolton S. 2008. The Protected Areas Benefits Assessment Tool. A Methodology. Gland, Switzerland, WWF International.

European Environmental Agency (EEA). Growth of nationally designated protected areas in 39 European countries, European Environment Agency. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/growth-of-nationally-designated-protected-areas-in-39-european-countries> (datum dostopa 20.5.2016)

European Environmental Agency (EEA). 10 messages for 2010 Protected Areas. <https://www.eea.europa.eu/publications/10-messages-for-2010-2014> (datum dostopa 20.5.2016)

European Environmental Agency (EEA). Distribution of nationally protected sites (CDDA) in Europe according to their IUCN category classification. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/distribution-of-nationally-protected-sites-cdda-in-europe-according-to-their-iucn-category-classification-1> (datum dostopa 20.5.2016)

European Environmental Agency (EEA). Percentage of CDDA coverage per ICUN category; left % of the number of sites; right: % of area. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/percentage-of-cdda-coverage-per> (datum dostopa 20.5.2016)

European Environmental Agency (EEA). Overview of protected areas as recorded in the World Database on Protected Areas <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/overview-of-protected-areas-as> (datum dostopa 20.5.2016)

Ervin J. 2003. Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management (RAPPAM). Gland, Switzerland, WWF.

Ervin J., Spensley J., Hayman A., Lopez C., Byrne J. 2007. Capacity Action Plan for Protected Areas: A quick guide for practitioners. Quick Guide Series ed., Ervin, J. Arlington, VA: The Nature Conservancy. 18pp.

European Commission. Natura 2000 Barometer http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm (datum dostopa 20.5.2016)

Hlad B., Skoberne P. (ur). 2001 Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija Republike Slovenije za okolje.

Hockings M., Stolton S., Dudley N. 2000. Evaluating Effectiveness: A Framework for Assessing Management of Protected Areas. IUCN Cardiff University Best Practice Series. IUCN Cambridge, UK and Gland, Switzerland.

IUCN <http://www.iucn.org/> (datum dostopa 1.4.2016)

IUCN Global standards – pilotna faza http://cmsdata.iucn.org/downloads/pilot_phase_iucnlpastandard20140515.pdf (datum dostopa 10.9.2015)

IUCN Green List of Protected and Conserved Areas: Standard, Version 1.0 , The global standard for protected areas in the 21st century https://www.iucn.org/sites/dev/files/iucn_glpc_a_standard_version_1.0_september_2016_030217.pdf (datum dostopa 30.9.2016)

IUCN Green List of Protected and Conserved Areas: User Manual, Version 1.0 manual 2016. https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/iucn_green_list_user_manual_version_1.0_september_2016_nov.pdf (datum dostopa 10.9.2017)

Kategorije IUCN. Ministrstvo za okolje in prostor. Agencija za okolje in prostor (ARSO). <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/kategorije%20IUCN/>

Kline M., Hlad. B. 2004. Natura 2000: Končno poročilo o izvajanju komunikacijske strategije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenija za okolje.

Konvencija o biološki raznovrstnosti (Convention on Biological Diversity). <https://www.cbd.int/undb/media/factsheets/undb-factsheets-en-web.pdf> (datum dostopa 20.5.2016)

Konvencija o močvirjih, ki imajo mednarodni pomen, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic – Ramsarska konvencija (The Convention on Wetlands of International Importance, especially as waterfowl habitat – Ramsar Convention) http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15398&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (datum dostopa 10.9.2017)

Konvencija o varstvu svetovne in kulturne dediščine (The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (datum dostopa 10.9.2017)

Konvencija o zaščiti svetovne kulturne in naravne dediščine <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (datum dostopa 10.9.2017)

Kryštufek, B. 2007. Iberijski ris bo morda preživel, vsaj v ujetništvu. Delo, Sobotna priloga. 8. 9. 2007.

(a) Kus Veenvliet J., Sovinc A. 2009. Učinkovitost upravljanja zavarovanih območij v Sloveniji, Končno poročilo analize RAPPAM. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.

(b) Kus Veenvliet J., Sovinc A. 2009. WWF metodologija za hitro ocenjevanje in določitev upravljaljskih prioritet na zavarovanih območjih. Slovenska inačica izvirnika: Ervin, J., 2003: WWF Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management (RAPPAM). Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.

Kus Veenvliet J., Sovinc A. 2011. Program dela Konvencije o biološki raznovrstnosti za zavarovana območja: stanje in prihodnost izvajanja v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.

Lausche B., Burhenne F. 2011. Guidelines for Protected Area Legislation, IUCN, Gland, Switzerland. XXVI + 370 pp.

Naravovarstveni atlas <http://www.naravovarstveni-tlas.si/web/profile.aspx?id=N2K@ZRSVNJ> (datum dostopa 12.6.2017)

National Report on the implementation of CBD 2015 convention on biological diversity, <https://www.cbd.int/doc/world/si/si-nr-05-en.pdf> (datum dostopa 20.5.2016)

Natura 2000 – zakonodaja. <http://www.natura2000.si/index.php?id=140#c488> (datum dostopa 20.5.2016)

Sovinc A. 2011. Oblikovanje modela za učinkovito upravljanje zavarovanih območij, doktorska disertacija, Univerza na Primorskem.

Sovinc A., Fišer Ž, Gosar A. 2011. Govorimo isti jezik?: primerjava mednarodnih in slovenskih meril kategorizacije zavarovanih območij. V: Nared J. (ur.), Perko D. (ur.), Razpotnik Visković N. (ur.). Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji, (Regionalni razvoj, 3). Ljubljana: Založba ZRC, 2011, str.33-40.

Stolton S. 2008. Assessment of management effectiveness in European protected areas. Sharing experiences and promoting good management. Proceedings of a seminar organised by BfN and EUROPARC federation on the Island of Vilm, Germany.

TEEB - The Economics of Ecosystems and Biodiversity for Local and regional Policy Makers (2010).

UNEP Protected Planet Report [http://www.unep-wcmc.org/system/dataset_file_fields/files/000/000/289/original/Protected Planet Report 2014_01122014_EN_web.pdf?1420549522](http://www.unep-wcmc.org/system/dataset_file_fields/files/000/000/289/original/Protected_Planet_Report_2014_01122014_EN_web.pdf?1420549522) (datum dostopa 20.5.2016)

Upravljanje območij Natura 2000. [http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/LIFE Upravljanje/PUN ProgramNatura .pdf](http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/PUN_ProgramNatura.pdf) (datum dostopa 20.5. 2016)

Vlada Republike Slovenije. 2017. Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji. Ljubljana [http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/pomembni dokumenti/porocilo o okolju 2017.pdf](http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/pomembni_dokumenti/porocilo_o_okolju_2017.pdf) (datum dostopa 22.12.2017)

Zakon o ohranjanju narave (uradno prečiščeno besedilo). 2004. Ur. l. RS, 96/4.

Zakon o Triglavskem narodnem parku (neuradno prečiščeno besedilo) 2010. Ur. l. RS, 52/10, 46/14 – ZON-C in 60/17.

World Database on Protected Areas (WDPA). <https://www.protectedplanet.net/c/world-database-on-protected-areas> (datum dostopa 16.7.2017)

Statistični urad Republike Slovenije. <http://www.stat.si/statweb> (datum dostopa 20.9.2017)

Zavarovana območja. Ministrstvo za okolje in prostor. Agencija za okolje in prostor (ARSO). <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/> (datum dostopa 20.5.2016)

PRILOGE

Priloga A: Prevod IUCN GLPCA Globalnega Standarda z splošnimi kriteriji in opombami ter usmeritvami

DEL 1: GLOBALNI STANDARD

Steber 1: DOBRO UPRAVLJANJE	
Območja GLPCA izkazujejo pravično in učinkovito upravljanje	
1.1 ZAGOTAVLJANJE LEGITIMNOSTI	Obstaja jasno opredeljena, zakonita in funkcionalna ureditev upravljanja, pri kateri so interesi civilne družbe, imetnikov pravic in deležnikov primerno zastopani in obravnavani, vključno s tistimi interesi, ki se nanašajo na ustanovitev ali določitev mesta.
1.2 TRANSPARENTNOST IN ODGOVORNOST	Ureditve upravljanja in postopki odločanja so pregledni in ustrezno sporočeni, odgovornosti za izvajanje teh procesov so jasne, vključno z že pripravljenim in dostopnim postopkom za prepoznavanje ter reševanje pritožb ali sporov.
1.3 VITALNOST UPRAVLJANJA IN ZMOGLJIVOSTI ZA USTREZEN ODZIV	Načrtovanje in upravljanje temeljita na najboljšem razpoložljivem znanju o družbenem in ekološkem kontekstu v katerega je območje umeščeno ter z uporabo prilagodljivega okvira upravljanja, ki predvidi, se nadgrajuje in odziva na spremembe v odločanju.
Steber 2: CELOVITA ZASNOVA IN NAČRTOVANJE	
GLPCA območja imajo jasne, dolgoročne cilje ohranjanja in cilje, ki temeljijo na razumevanju njihovega naravnega, kulturnega in socialno-ekonomskega konteksta.	
2.1 IDENTIFIKACIJA GLAVNIH VREDNOT OBMOČJA	Najpomembnejše naravne vrednote in/ali najpomembnejše ekosistemske storitve in/ali kulturne vrednote so identificirane oz. opredeljene.
2.2 OBLIKOVANJE DOLGOROČNEGA OHRANJANJA VREDNOT	Značilnosti območja omogočajo in podpirajo dolgoročno vzdrževanje glavnih vrednot območja.
2.3 RAZUMEVANJE GROŽENJ IN PRITISKOV, KI VPLIVAJO NA VREDNOTE OBMOČJA	Pritiski in grožnje, ki bi morebiti ogrožale vrednote območja, so podrobno opisane do mere, ki omogoča učinkovito načrtovanje in upravljanje.
2.4 RAZUMEVANJE SOCIALNEGA IN EKONOMSKEGA OKVIRA	Socialni in gospodarski kontekst območja, vključno s pozitivnimi in negativnim socialno-ekonomskimi vplivi upravljanja, se dobro razume in se odraža v upravljaljskih ciljnih območja.

Steber 3: UČINKOVITO UPRAVLJANJE

GLPCA območja so učinkovito upravljana

3.1 RAZVOJ IN IZVAJANJE DOLGOROČNE STRATEGIJE UPRAVLJANJA	Območje ima pripravljeno dolgoročno strategijo, ki zagotavlja jasno razlago splošnih ciljev upravljanja (izrecno tudi vključuje varovanje naravnih vrednot območja, ter doseganje pragov uspešnosti pri socialnih in ekonomskih ciljih). To se odraža v ažurnem načrtu upravljanja oz. njegovemu funkcionalnemu ekvivalentu. Zagotavljanje jasnih in ustreznih smernic za upravljanje: ključne strategije in ukrepi, ki dolgoročno dosegajo cilje, so podprti z zadostnimi finančnimi in človeškimi viri, ustrezno usposobljenostjo osebja, razvojem kapacitet, zmogljivosti in usposabljanja; ustrezen dostop do opreme in primerne infrastrukture; nastavljeni so ukrepi za reševanje kritičnih pomanjkljivosti.
3.2 UPRAVLJANJE EKOLOŠKEGA STANJA	Upravljaavec lahko jasno dokazuje, da so ekološki atributi in procesi upravljeni z namenom ohranjanja pomembnejših naravnih vrednot ter z njimi povezanih ekosistemskih storitev.
3.3 UPRAVLJANJE ZNOTRAJ SOCIALNEGA IN GOPODARSKEGA OKVIRA OBMOČJA	Upravljaavec lahko jasno dokaže, da so: - Imetniki pravic in deležniki priznani in učinkovito vključeni s strani upravljavca, ter da so njihovi interesi pošteno in v celoti upoštevani; - Prepoznajo se socialne in gospodarske koristi območja, ki so tudi promovirane in vzdrževane ALI v primeru kjer je takšno vzdrževanje nezdržljivo z ohranjanjem naravnih vrednot območja, so kakršnekoli omejitve oblikovane in izvedene po posvetovanju z (po možnosti predhodno informiranim) soglasju s strani imetnikov pravic in deležnikov.
3.4 UPRAVLJANJE GROŽENJ	Na grožnje se aktivno in učinkovito odziva, tako da njihov vpliv ne ogroža ohranjanja pomembnejših naravnih vrednot območja, ali na doseganje ciljev ZO.
3.5 UČINKOVITO IN PRAVIČNO UVELJAVLJANJE ZAKONOV IN PREDPISOV	Ustrezni zakoni, predpisi in omejitve se učinkovito in na pošten način uporabljajo pri vseh vidikih upravljanja in delovanja zavarovanih območij.
3.6 UPRAVLJANJE DOSTOPA, RABE VIROV IN OBISKOV	Kjer je to dovoljeno, so dejavnosti znotraj območja, ki vključujejo neposreden dostop do virov, združljive z naravovarstvenimi cilji območja. Te dejavnosti podpirajo naravovarstvene cilje ZO in ustrezajo potrebam uporabnikov ter so primerno regulirana. Kjer je dovoljeno, sta turizem in upravljanje z obiskovalci združljiva z naravovarstvenimi cilji območja in podpirata doseganje le-teh.
3.7 MERJENJE USPEHA	Spremljanje, vrednotenje in pridobivanje znanja zagotavlja objektivno

	podlago za določitev pragov uspešnosti. Monitoring in ocenjevalni programi morajo biti zmožni pridobiti podatke o: - tem ali se vsaka od naravnih vrednot območja uspešno ščiti; - nivoju in intenzivnost groženj; in - doseganje ciljev upravljanja.

Steber 4: USPEŠNI NARAVOVARSTVENI IZIDI

GLPCA območja izkazujejo uspešno dolgoročno ohranjanje glavnih naravnih vrednot in z njimi povezanih kulturnih vrednote ter vrednot ekosistemskih storitev, kot tudi doseganje socialnih in gospodarskih ciljev.

4.1: OHRANJANJE NARAVNIH VREDNOT	ZO pokaže, da izpolnjuje ali presega mejne vrednosti za varstvo narave – v skladu s kategorijo upravljanja zavarovanih območij IUCN.
4.2: OHRANJANJE EKOSISTEMSKIH STORITEV	ZO pokaže, da vzdržuje in zagotavlja glavne vrednote ekosistema.
4.3: OHRANJANJE KULTURNIH VREDNOT	ZO pokaže, da ohranja in zagotavlja obstoj večjih kulturnih vrednot.

DEL 2: GENERIČNI INDIKATORJI IN VZORCI PRIMERJANJA

Indikatorji obarvani modro = indikator se mora izpolnjevati v fazi prijave

Indikatorji obarvani zeleno = indikator se mora izpolnjevati v fazi kandidature

Št. generičnega indikatorja	Generični indikator	Vzorec primerjanja	Opombe
GLPCA V1.0-1.1.1	Upravljalna struktura območja je jasno opredeljena in dokumentirana ter v skladu z ustreznim nacionalnim ali regionalnim vladnim organom, jurisdikcijo ali pa z priznanimi organskimi specifikacijami.	Temeljni dokumenti ali njim enakovredni predpisi, podzakonski akti, struktura upravljanja	
GLPCA V1.0-1.1.2	Lokalne upravljalne strukture in mehanizmi omogočajo civilni družbi, deležnikom in imetnikom pravic priložnost za sodelovanje pri načrtovanju upravljanja ter drugih procesov in dejavnosti	Temeljni dokumenti ali enakovredna pravila, podzakonski akti, struktura upravljanja, zapisnik sestankov tekom osnovanja načrta upravljanja	
GLPCA V1.0-1.1.3	Upravljalne strukture območja kot tudi lokalne	Dokumentacija formalnega ali neformalnega	*Smernice o pravicah domorodcev so

	strukture in mehanizmi prepoznavajo legitimne pravice domorodnih in lokalnih skupnosti	odnosa/dogovora z ustreznimi skupinami. Srečanja z lokalno in domorodno skupnostjo.	zapisane v Deklaraciji o pravicah avtohtonih ljudstev ZN
GLPCA V1.0-1.1.4	Imetniki pravic in deležniki so učinkovito vključeni pri odločanju in prilagodljivem upravljanju območja	Diskusije z imetniki pravic in deležniki ter upravljavci območja	*O učinkovitem vključevanju deležnikov bo presodila EAGL (Expert Assessment Group – Strokovna ocenjevalna skupina)
GLPCA V1.0-1.1.5	Opredeljene strukture upravljanja in njihovi mehanizmi so sprejeti s strani večjih pooblaščenih skupin, kar odraža upravljavsko kategorijo območja	Dokumentacija formalnih ali neformalnih sporazumov med glavnimi pooblaščenimi skupinam. Razprave z sestavnimi skupinami	
GLPCA V1.0-1.2.1	Strukture upravljanja in ključni dokumenti o upravljanju so enostavno dostopni civilni družbi v razumljivem formatu. Ključni dokumenti vključujejo načrt upravljanja območja ali njegovega ekvivalent ter ustrezne pomožne načrte in druge usmerjevalne dokumente.	Potrditev javne dostopnosti navedenih dokumentov, zapisnikov in ostalih informacij	
GLPCA V1.0-1.2.2	Tam kjer obstaja formalni odločevalni organ, je trenutno članstvo organa javno, postopki za ustanovitev in članstvo organa so javno dostopni, ali: če ni imenovan organ odločanja, so imena in kontaktni podatki uradnih nosilcev odločevanja, kot je npr. minister ali direktor agencije, javno dostopni	Potrditev javne dostopnosti podatkov o trenutnem članstvu ali kateremu koli organu odločanja za to območje. Potrditev javne dostopnosti relevantnih podrobnosti.	
GLPCA V1.0-1.2.3	Rezultati razprav s strani	Ocene in poročila potrjujejo,	*Obstajajo lahko tudi

	organov odločanja ali posameznikov, ki odločajo v povezavi z vprašanji, ki so jih izpostavile civilne družbe, deležniki ali imetniki pravic, so javno dostopni	da je komunikacija z organi odločanja oz. posamezniki, ki odločajo, primerna, jasna in redna.	primeri, ko javna dostopnost nekaterih diskusij ni primerna, zlasti v zvezi z ukrepi glede kulturne dediščine
GLPCA V1.0-1.2.4	Na voljo je lahko dostopen proces za prepoznavanje in razreševanje pritožb, sporov ali pritožb v zvezi z vodenjem oz. upravljanjem območja	Ocene in poročila, ki so jih podprli deležniki ter s tem potrdili, da so vzpostavljeni ustrezni postopki	
GLPCA V1.0-1.3.1	Vzpostavljeni so postopki,, ki zagotovijo, da so rezultati monitoringa, evalvacije in posvetovanja, uporabljeni za obveščanje vodstva in načrtovalnih postopkov, vključno z določitvijo ciljev	Spremljanje poročil s priporočili o korektivnih ukrepih. Dokumentacija postopkov za povezovanje monitoringa in evalvacije.	*Obstajajo lahko primeri. Ko nekatere informacije monitoringa ne bi smele biti javne – npr. Lokacija ogroženih vrst in zadev kulturne dediščine
GLPCA V1.0-1.3.2	Načrtovanje in odločanje priznava relevantne pogoje, vprašanja in cilje na nacionalni in regionalni ravni, ki vplivajo na zavarovano območje	Dokumentacija o postopkih načrtovanja	
GLPCA V1.0-1.3.3	Procesi načrtovanja in upravljanja črpajo iz več virov znanja (znanstveni, izkustveni, lokalni in tradicionalni)	Dokumentacija o postopkih načrtovanja	
GLPCA V1.0-1.3.4	Tam kjer je to ustrezno, je območje upoštevalo zgodovinske spremembe in prihodnje projekcije v družbenih, ekoloških in klimatskih razmerah	Literatura, ki je bila uporabljena pri načrtovalnih procesih. Premisleki, vključeni v načrt upravljanja ali njegov ekvivalent	

Št. generičnega indikatorja	Generični indikator	Vzorec primerjanja	Opombe
GLPCA V1.0-2.1.1	Območje ustreza IUCN definiciji zavarovanega	Osnovni dokumenti ali njihovi ekvivalenti	*Osnovni dokumenti so tisti dokumenti, ki

	območja in/ali je prepoznano kot "ohranjeno območje"	Dokumentirano posvetovanje z upravljavci območja Sklicevanje na IUCN definicijo ZO (https://www.iucn.org/theme/protectedareas/about/protected-areas-categories) in IUCN smernice o ZO in ostalih učinkovitih varnostnih ukrepih	se uporabljajo za upravljanje območja, vključno z upravljavskimi, sistemskimi načrti, nacionalno zakonodajo in dokumenti o okviru nacionalno zaščitene območij
GLPCA V1.0-2.1.2	Območje je bilo uvrščeno in pravilno dodeljeno eni od šestih IUCN upravljavskih kategorij ZO, ali pa je bilo uvrščeno kot "drugi učinkoviti lokacijsko osnovani naravovarstveni ukrepi" in je bilo uvrščeno na eno izmed štirih IUCN upravljavskih tipov okoljskega programa ZN (WDPA)	Sklicevanje na UNEP-WCMC Svetovno bazo o ZO, z vsemi izpolnjenimi podatkovnimi polji, dostopnimi preko portala Protected Planet	*Območja, ki niso uradno navedena kot ZO pod podatkovnim nizom WDPA, so lahko vključena s strani WCMC v kategorijo "ohranjenega območja" - kot na primer "domorodna ohranjana območja" ali "drugi lokacijsko osnovani ukrepi"
GLPCA V1.0-2.1.3	Območje ima ažuren upravljavski načrt ali njegov ekvivalent, ki se uporablja za vodenje upravljavskih prioritet in dejavnosti	Načrt upravljanja ali njegov ekvivalent Delovni programi in dejavnosti, ki nakazujejo skladnost z upravljavskimi cilji in prioritetami	
GLPCA V1.0-2.1.4	Glavne naravne vrednote in z njimi povezane ekosistemske storitve ter kulturne vrednote območja so jasno opredeljene in prepoznane	Ključni ustanovitveni dokumenti ali njihovi ekvivalenti Upravljavski plan ali njegov ekvivalent	
GLPCA V1.0-2.2.1	Določeno območje je dovolj veliko in v zadostni meri povezano z ostalimi habitat ali ekosistemi, da lahko doseže cilje oz. pragove uspešnosti za glavne vrednote območja	Dokumentacija o načrtovanju upravljanja vključno z zemljevidi Konzultacije z upravljavci območja Pri utemeljitvi sklepov, sklicevanje na znanstvene raziskave Posvetovanje z ustreznimi	

GLPCA V1.0-2.2.2	Območje je del prepoznane naravovarstvene mreže, ki je osnovana za izpolnitev ciljev zastopanja, replikacije, povezljivosti in odpornosti	strokovnjaki Dokumentacija o načrtovanju upravljanja vključno z zemljevidi Sistemski načrt območja ali analiza vrzeli Posvetovanje z upravljavci območja	
GLPCA V1.0-2.2.3	Integriteta glavnih vrednot Območje, kjer je glavna vrednota "ekološka celovitost": -Območje vsebuje vrsto domorodnih vrst in ekotipov, ki so značilni za to regijo, z neokrnjenimi ekološkimi procesi in trofičnimi sistemi -Območje je dovolj veliko in dovolj dobro povezano, da lahko dolgoročno vzdržuje zdrave populacije vrst in ekosistemske procese -Kjer je glavna vrednota območja varovanje vrste -Območje vsebuje celotno paleto habitatov, potrebnih za dolgoročno vzdrževanje vrst ali ekoloških skupnosti, ob upoštevanju vseh pomembnih vidikov "življenjskega cikla" vrste (npr. paritvena območja, prezimovalna območja, varne migracijske poti) - Območje je dovolj veliko in dobro povezano, da vzdržuje vabilno populacijo vrste na dolgi rok - Kadar je poseljenost vrste	Zemljevidi območja in sosednjih predelov Dokumentacija načrtovanja upravljanja Konzultacija z upravljavci območja Pri utemeljitvi sklepov, sklicevanje na znanstvene raziskave Specifični raziskovalni projekti o vrstah in/ali ekosistemskih tipih Posvet z ustreznimi strokovnjaki	

	prevelika, da bi bila zaščiten le v enem določenem območju: a) območje je namenjeno zaščiti ene ali več ključnih stopenj življenjskega cikla vrste npr. hranjenje, parjenje, postanek b) območje zajema dovolj lokacij ključnih habitatov, ki podpirajo kritične točke v življenjskem ciklu vrste c) območje je v zadostni meri povezano z drugimi zavarovanimi ali upravljanimi območji, ki imajo habitate, ki zadoščajo potrebam življenjskega cikla vrste		
GLPCA V1.0-2.3.1	Pomembne trenutne in morebitne grožnje, ki pretijo naravnim vrednotam in z njimi povezane ekosistemske storitve ter kulturne vrednote območja, so prepoznane – njihova lokacija, obseg in perečnost oz. resnost je dobro opisana.	Načrt upravljanja ali ekvivalent, ki navaja grožnje za vsako glavno vrednoto Dokumentacija o posvetih z ustreznimi strokovnjaki Dokumentacija o metodah in procesih identifikacije groženj	
GLPCA V1.0-2.3.2	Verjeten vpliv podnebnih sprememb na glavne vrednote območja so bile ocenjene in dokumentirane	Načrti upravljanja ali ekvivalenti, ki dokumentirajo potencialne nevarnosti klimatskih sprememb Posvet z ustreznimi strokovnjaki	
GLPCA V1.0-2.4.1	Socialno-gospodarske značilnosti regije, na katere bi lahko kategorizacija območja lahko vplivala (pozitivno ali negativno) so bile prepoznane – lokacija, razsežnost in resnost takega vpliva na socialno-gospodarske značilnosti so bile opisane v načrtu upravljanja ali njegovem ekvivalentu	Poročila, ocene o socialnih vplivih Konzultacija z upravljavci območja Posvetovanje z ustreznimi strokovnjaki Načrt upravljanja ali njegov ekvivalent	

GLPCA V1.0-2.4.2	Socialne in gospodarske koristi ter vplivi so bili upoštevani pri razvoju upravljavskih ciljev območja v načrtu upravljanja oz. njegovem ekvivalentu		

Št. generičnega indikatorja	Generični indikator	Vzorec primerjanja	Opombe
GLPCA - V1.0-3.1.1	Območje ima ažuren upravljavski načrt ali pa funkcionalen ekvivalent, ki vključuje: a) cilje za upravljanje naravnih vrednot, socialnih in/ali gospodarskih ciljev (kjer je to ustrezno), opredeljenih v stebru 2 b) strategije upravljanja in aktivnosti, ki bodo na dolgi rok dosegle te cilje in pa navedbo dejavnosti, ki so na mestu območja in na vseh mestih časovne/prostorske omejitve dostopa ali uporabe območja, dovoljene ali prepovedane	Načrt upravljanja ali njegov ekvivalent	
GLPCA - V1.0-3.1.2	Območje lahko izkaže, da se upravljaljske dejavnosti in regulacije izvajajo in so skladne z načrtom upravljanja	Letni delovni načrt ali njegov ekvivalent Posvetovanje z upravljavci območja	
GLPCA - V1.0-3.1.3	Osebjem je na voljo dostopna, ustrežna, funkcionalna in varna oprema ter infrastruktura, kot je primerno za upravljanje območja	Dokumentacija, ki lahko vključuje fotografije, vzdrževalni program za ključno opremo, vizualni pregled opreme, ipd.	
GLPCA - V1.0-3.1.4	Območje ima zadostno število usposobljenega kadra, ki ga vodi učinkovito vodstvo in zgotavlja dolgoročno izvajanje vseh	Organizacijska shema/urnik in dokumenti osebja Razprave z osebjem in lokalnimi strokovnjaki	

	vidikov svojega upravljaljskega načrta		
GLPCA - V1.0-3.1.5	Ni dokazov, ki bi nakazovali na to, da finančne omejitve ogrožajo zmogljivost upravljanja pri doseganju ciljev območja	Poročila ali informacije o izvedbi letnega delovnega načrta Razprava z osebjem in lokalnimi strokovnjaki	
GLPCA - V1.0-3.2.1	Prepoznane in izvedene so strategije in ukrepi za vzdrževanje ekoloških atributov in procesov (vključno z naravnimi motnjami) in vzdrževanje ali izboljšanje glavnih vrednot območja	Ustrezne regionalne strategije Upravljaljski načrt ali ekvivalent Letni delovni načrt ali ekvivalent Posvetovanje z upravljavci območja Operativni načrt	
GLPCA - V1.0-3.2.2	Območje lahko izkaže, da se upravljaljske dejavnosti, povezane z naravnimi vrednotami, izvajajo in zadostujejo za vzdrževanje glavnih vrednot in ekoloških procesov območja	Ustrezne regionalne strategije Upravljaljski načrt ali ekvivalent Letni delovni načrt ali ekvivalent Posvetovanje z upravljavci območja Operativni načrt	
GLPCA - V1.0-3.3.1	Socialno-gospodarski okvir območja je bil vključen pri upravljanju, na osnovi upoštevanja socialno-gospodarskih ciljev območja, kot je odločeno v merilu 2.4	Letni delovni načrt ali ekvivalent Dokazila o upoštevanju socialnega in gospodarskega okvira pri oblikovanju ciljev tekom procesa načrtovanja upravljanja	
GLPCA - V1.0 - 3.3.2	Pri obravnavi upravljaljskega načrta in pri planiranju upravljaljskih procesov so upoštewane priložnosti za izboljšanje socialnih in gospodarskih koristi, ki jih območje prinese lokalnim skupnostim (kjer je to v skladu z ohranjanjem glavnih vrednot območja)	Zapisi o rezultatih posveta upravljavcev z lokalnimi deležniki in imetniki pravic Načrt upravljanja ali ekvivalent Razprave z lokalnimi deležniki in člani lokalne skupnosti	
GLPCA - V1.0 - 3.4.1	Upravljalci območja izvajajo delovni program, ki določa učinkovite odzive na vsako od pomembnih groženj za a) pomembne	Letni delovni načrt ali ekvivalent Načrt upravljanja ali ekvivalent Razprave z lokalnimi deležniki in člani lokalne skupnosti	

	vrednote območja, opredeljene v merilu 2.3 ali b) doseganje ciljev območja, vključno z dolgoročnimi “zunanji” grožnjami	Konzultacija z ustreznimi strokovnjaki	
GLPCA - V1.0 - 3.5.1	Patroljni in nadzorni sistemi ali ekvivalenti so uvedeni tam kjer je to potrebno in so ustrezno nameščeni z učinkovitimi operativnimi postopki	Evidenca patroljne in nadzorne dejavnosti, vključno z frekvenco in pokritostjo ključnih mest Dokumentacije o ustreznem sistemu upravljanja patrolje in nadzornih podatkov	
GLPCA - V1.0 - 3.5.2	Zoper kršitelje se nepristransko in pravično uporabijo običajni pravni mehanizmi skupaj z ustreznimi sankcijami	Dokumentacija o sistemih izvajanja pravnih mehanizmov Dokaz o strukturiranem okviru sistema pravnih mehanizmov, ki zagotavlja, da so izvedeni ustrezni ukrepi in odziv na prekrške, kjer je udeležena več kot ena oseba, ki je vključena v odločitev Izdelava zapisa o izidih prosekucije	
GLPCA - V1.0 - 3.5.3	Zakoni in predpisi glede rabe območja so javno dostopni civilni družbi, deležnikom in imetnikom pravic	Dokaz o ustreznih razpoložljivih informacijah	
GLPCA - V1.0 - 3.6.1	Tip in dovoljene ravni dejavnosti so jasno opisane in so skladne z ohranjanjem pomembnih vrednot območja	Dokumentiran opis o dovoljeni rabi pri načrtu upravljanja ali njegovem ekvivalentu Konzultacija z upravljavci območja Študije vplivov na okolje Posvet z ustreznimi strokovnjaki	
GLPCA - V1.0 - 3.6.2	Kje je dovoljeno koriščenje: - koriščenje je upravljano z namenom zmanjšanja škode, ki bi prizadela glavne vrednote območja – preko dovoljenj, oblikovanja in nadzora dostopa ali izobraževanja	Sklicevanje na pravila območja, podzakonske akte, itd. Evidenca sestankov vodstvenih organov, upravljaljskih odborov itd. Razprave z lokalnimi deležniki in člani lokalne skupnosti	

	- upravljavci območja stremijo k upoštevanju potreb uporabnikov, kolikor je le-to skladno z doseganjem naravovarstvenih in družbenih ciljev		
GLPCA - V1.0-3.6.3	Sama narava in dovoljena stopnja dostopa za obiskovalce je jasno opisana in skladna z ohranjanjem pomembnih vrednot območja, ter njegovih družbenih ciljev	Dokumentiran opis dovoljenega dostopa obiskovalcev in načrt upravljanja ali ekvivalent, ali načrt upravljanja turizma Konzultacija z upravljavci območja Študije vplivov Evidence obiskovalcev Posvet s strokovnjaki	
GLPCA - V1.0-3.6.4	Kjer je dovoljen dostop obiskovalcev: - učinki obiskovalcev se upravljajo na način, da se zmanjša škoda na pomembne vrednote območja, npr. preko dovoljenj, nadzorom dostopa, oskrbo namestitvenih infrastruktur, izobraževanja in izvrševanja - ni dokazov, da bi vplivi obiskovalcev pretirano ogrozili doseganje ciljev območja - storitve in objekti namenjeni obiskovalcem ustrezajo značaju, vrednotam in sami rabi območja - storitve in infrastruktura za obiskovalce dosega določene varnostne standarde - storitve in infrastruktura za obiskovalce dosega razumne standarde okoljskega ohranjanja - rekreacijske, izobraževalne	Dokumentiran opis provizij ("provisions") za upravljanje obiskovalcev Evidenca obiskovalcev Ankete o odzivu obiskovalcev Posvetovanje z upravljavci območja Konzultacija z strokovnjaki Konzultacija z predstavniki lokalne skupnosti Konzultacija z predstavniki turistične industrije znotraj meja območja Poročilo ali druga dokumentacija v zvezi z provizijami, in odzivi na potrebe invalidov in prikrajšanih ljudi	

	in informacijske storitve namenjene obiskovalcem ustrezajo njihovim potrebam (npr. potrebe različnih demografskih skupin, starostnih skupin). -turistična industrija znotraj območja je upravljana v skladu z naravovarstvenimi in družbenimi cilji območja -preučena je bila raba območja prikrajšanih ljudi – njihove potrebe so bile primerno upoštevane		
GLPCA - V1.0-3.7.1	Za vsako od glavnih vrednot območja, izpostavljenih v merilu 2..1, je vzpostavljen sistem monitoringa in komplet učinkovitih ukrepov, ki so bili definirani in dokumentirani – to zagotavlja objektivno podlago, s katero se lahko ugotovi ali so bile imenovane vrednote uspešno zaščitene	Dokumentacija programov monitoringa Razprava z upravljavci območja Konzultacija z ustreznimi strokovnjaki	
GLPCA - V1.0-3.7.2	Prag uspešnosti je opredeljen za vsak sklop meril za izvajanje – če so ta merila dosežena, se na ta način objektivno dokaže, da so glavne vrednote območja uspešno varovane	Dokumentacija programov monitoringa Razprava z upravljavci območja Konzultacija z ustreznimi strokovnjaki	
GLPCA - V1.0-4.1.1	Območje dosega ali presega pragove uspešnosti za ohranjanje glavnih vrednot območja, izpostavljenih v kriteriju 3.7.2, ali pa izpolnjuje zahteve, določene v indikatorju 4.1.2	Doseg pragu uspešnosti za posamezno naravno vrednoto mora biti dokumentiran preko monitoring programa ZO	Glede na pragove uspešnosti se lahko opredeli stanje naravne vrednote kot v dobrem, zadostnem ali pa šibkem stanju. Glejte vir Woodley, Stephen. 2010. Ecological Integrity: A Framework for Ecosystem Based Management. Chapter 3, in pa:

			Cole, David N and Yung, Laurie (eds.), 2010. Beyond Naturalness: Rethinking Park and Wilderness Stewardship in an Era of Rapid Change. Island Press. 304 p
GLPCA – V1.0-4.1.2	EAGL je prepoznal zunanji okvir v katerem območje deluje, kot izjemno zahtevnega – upravljavci poskušajo preprečiti izgubo naravne vrednote	Doseg pragu uspešnosti za posamezno naravno vrednoto mora biti dokumentiran preko monitoring programa ZO	V redkih primerih, ko EAGL določi, da so ekstremne zunanje okoliščine poslabšale stanje naravnih vrednot, se je potrebno osredotočiti na ukrepe, ki bodo ohranili dotične vrednote, kljub izjemnim okoliščinam. Na primer: osebje parka se je morda zelo skrbno trudilo ohraniti vrsto nosoroga, kljub prisotnosti organiziranih krivolovskih tolp. Res je lahko populacija nosoroga v slabšem stanju, vendar pa bi brez kakeršne koli intervencije osebja parka, izumrla.
GLPCA – V1.0-4.2.1	Območje dosega ali presega pragove uspešnosti za ohranjanje ekosistemskih storitev, izpostavljenih v kriteriju 3.7.2	Doseg pragu uspešnosti za posamezno ekosistemsko storitev mora biti dokumentiran preko monitoring programa ZO	
GLPCA – V1.0-4.2.2	Zagotavljanje ekosistemskih storitev ne zmanjša vrednosti ekoloških vrednot območja	Ocena glede podatkov monitoringa Posvet z lokalnimi strokovnjaki	

GLPCA – V1.0-4.3.1	Območje dosega ali presega pragove uspešnosti za ohranjanje kulturnih vrednot, izpostavljenih v kriteriju 3.7.2	Doseg pragu uspešnosti za posamezno kulturno vrednoto mora biti dokumentiran preko monitoring programa ZO	Vzdrževanje in izboljšanje opredeljenih kulturnih vrednot mora biti del monitoring programa parka

DEL 3: USMERITVE ZA KOMPONENTE IN KRITERIJE

STEBER 1 IN OPOMBE GLEDE USMERJEVALNIH KRITERIJEV
STEBER 1: DOBRO UPRAVLJANJE   OPIS: Green List območja izkazujejo učinkovito in pravično vodenje   Steber 1 govori o kakovosti vodenja oz. upravljanja območja in s tem povezano uspešnostjo upravljanja, glede na merila stebrov 2 in 3, ki v končni fazi rezultirajo v uspešnem doseganju naravovarstvenih ciljev, izpostavljenih v stebru 4. Kot je opisano v “IUCN Best Practice Guidelines on Governance of Protected Areas”, se vodstvo ukvarja z naslednjimi problematikami: - kdo odloča o upravljaljskih ciljih ZO, kako in s kakšnimi sredstvi jih doseči   - kako so te odločitve sprejete   - kdo je nosilec moči in avtoritete, ter   - kdo bi moral biti odgovoren   Praktično se dogovori o upravljanju lahko močno razlikujejo glede na okolje v katerega je ZO umeščeno, vendar jih je mogoče opredeliti in uvrstiti med enega od štirih tipov upravljanja, kot jih določa IUCN: -Tip A: upravljanje s strani vlade   -Tip B: deljeno upravljanje   -Tip C: zasebno upravljanje   -Tip D: upravljanje domorodnih ljudstev in lokalnih skupnosti   IUCN je opredelil pet splošnih načel dobrega upravljanja ZO (drugod opisano kot pravično upravljanje):   -Legitimnost in glas   -Usmeritve   -Izvedba   -Odgovornost   -Pravičnost in pravice   Ta načela je treba uporabljati v skladu z lokalnim okoljem, čeprav se nekatere nanašajo na človekove pravice, za katere se mednarodni standardi postopoma zapišejo v zakon. Upravljanje zadeva procese in institucije, ki vodijo proces sprejemanja odločitev - določa “pravila igre”, ki ocenijo zmožnost vpletenih akterjev pri sodelovanju v procesu odločanja, kakšno znanje bi bilo potrebno pritegniti, kako je ZO integrirano v širšo okolico in rabo zemljišča ter kdo ima legitimen glas pri upravljanju ZO. Deležniki in imetniki pravic nimajo enake možnosti in zmogljivosti znotraj procesa odločevanja, zato mora upravljavstvo ZO zagotoviti da so procesi odločevanja uravnoveženi glede na neenakomerno porazdelitev moči in virov. IUCN ESMS (IUCN’s Environmental and Social Management System) določa minimalen sklop kriterijev, ki jih je treba upoštevati kot nadaljnje smernice.

OPOMBE GLEDE USMERJEVALNIH KRITERIJEV

1.1 ZAGOTOVITI LEGITIMNOSTI IN GLAS Obstajajo jasno opredeljene, zakonite in funkcionalne ureditve upravljanja, pri katerih so interesi civilne družbe, imetnikov pravic in deležnikov pošteno zastopane in naslovljene, vključno s tistimi, ki se nanašajo na ustanovitev ali določitev lokacije ZO.	Območje je ustanovljeno zakonito in v skladu z ustreznimi mednarodnimi sporazumi, nacionalno in veljavno regionalno zakonodajo. Pravni status območja je jasno opredeljen in ni predmet večjega pravnega ali socialnega spora. Premisleki o legitimnosti bodo pripomogli pri reševanju vprašanja – kako vključiti različne vpletene akterje z različnimi ravnmi moči v procese odločevanja.
1.2 DOSEGANJE TRANSPARENTNOSTI IN ODGOVORNOSTI Ureditve upravljanja in procesi odločanja so transparentni, odgovornosti za izvajanje so jasne, vključno z lahko dostopnim postopkom, ki prepozna in rešuje pritožbe ter spore.	Upravljanje in procesi odločanja so transparentni in odprti za nadzor vsem deležnikom, z informacijami, predstavljenimi v ustreznih formatih in jasnimi utemeljitvami glede sprejemanja odločitev. Obstaja primeren in dostopen proces za prepoznavanje in reševanje pritožb ali sporov, ki se nanašajo na vodstvo ZO ali pa na samo upravljanje ZO.
1.3 OMOGOČANJE VITALNOSTI UPRAVLJANJA IN ZMOGLJIVOSTI ZA PRILAGODLJIVE UKREPE Načrtovanje in upravljanje črpata iz najboljših razpoložljivih virov znanja o socialnih in ekoloških značilnosti okolja v katero je ZO umeščeno, z uporabo prilagodljivega okvira upravljanja, ki lahko predvidi, se uči in ustrezno odzove na procese odločanja	Ureditve upravljanja morajo ustvariti okolje, ki omogoča neko prilagoditveno zmogljivost pri odzivanju na dogodke, znanje, monitoring in učenje. Prilagodljivo upravljanje mora omogočiti izvedbo primernih ukrepov, kljub negotovosti o prihodnjih okoljskih spremembah in mora podpirati pridobivanje znanja za načrtovanje in upravljanje, ki bi spodbujalo kulturo eksperimentiranja in tveganih odločitev. Upravljanje določa kako in ali bo evalvacija ter pridobljeno znanje iz monitoring programov ZO, vključeno v nadaljnje načrtovanje na področju upravljanja. Prilagodljivo upravljanje s trdno podlago, mora zagotoviti, da se lahko na območju izvajajo meritve in monitoring, ter tudi pokaže, da se naravovarstveni in socialni cilji dosežajo, navkljub spreminjajočim se okoliščinam. Prilagodljivo upravljanje spodbuja učno kulturo in jo vključuje v vse vidike upravljanja ZO ter črpa na več virih znanja in informacij (znanstveno, izkustveno, lokalno in tradicionalno). Ekosistemi in družbene ureditve se sčasoma spreminjajo – učna kultura bo zatorej omogočila upravljavcem, da se prilagodijo spreminjajočim se okoliščinam. Vitalnost upravljanja pomeni sprejemanje odločitev pravočasno, na prilagodljiv, moder in kreativen način – to pogojuje uspešnost adaptivnega upravljanja.

STEBER 2 IN OPOMBE GLEDE USMERJEVALNIH KRITERIJEV

STEBER 2: RAZUMNA ZASNOVA IN NAČRTOVANJE

OPIS: Območja Green List imajo jasne in dolgoročne naravovarstvene cilje, osnovane na podlagi razumevanja naravnih, kulturnih in družbeno-ekonomskih dejavnikov območja

Ta steber govori o tem, da bodo značilnosti ZO dolgoročno vzdrževale naravovarstvene vrednote in z njimi povezane kulturne in ekosistemske storitve območja. Naravovarstveni cilji so skladni z kategorijami IUCN in so osnovani na grobem razumevanju poglavitnih naravnih in kulturnih vrednot območja.

Upravljalci ZO imajo na voljo zadosti primernih informacij, da lahko pri vzdrževanju glavnih vrednot območja ohranjajo standard učinkovitega načrtovanja, naslovijo grožnje, ki pretijo dotičnim vrednotam in se prilagodijo na posledice globalnih faktorjev sprememb – med drugim tudi posledice podnebnih sprememb. Upravljalci naj upoštevajo trenutne družbeno-ekonomske okoliščine območja, načrtovanje pa naj poveča družbeno-ekonomske koristi, do mere, ki je v skladu z naravovarstvenimi cilji.

Učinkovito upravljanje ZO zahteva, da se identificira ključne naravne vrednote in z njimi povezane kulturne in ekosistemske storitve. Po IUCN-u se smatra kot “zavarovana območja” le tista območja, katerih glavni cilj je ohranjanje narave; to lahko vključuje tudi več drugih območij z drugimi cilji, ki so primerljivi, vendar pa je prioriteta v primeru konflikta vedno ohranjanje narave.

Dodelitev ekoloških vrednot mora biti v skladu s kategorijami upravljanja ZO po IUCN-u. Na primer, kategorije zavarovanega območja 1 in 2, bi morala identificirati “ekološko integriteto” kot temeljno vrednoto, kar je tudi glavna postavka teh kategorij. Tabela kategorij ZO in opredeljenimi ekološkimi cilji po IUCN-u najdete na <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories>. Dodatne IUCN smernice o ustreznih premislekih o vplivih načrtovanja in zasnove zavarovanih območij najdete na IUCN ESMS (IUCN ESMS, April 2016).

Opombe glede usmerjevalnih kriterijev

2.1 PREPOZNATI GLAVNE VREDNOTE OBMOČJA	Uspešno “Green List” območje mora vedno prepoznati in opredeliti naravne vrednote ter, glede na PA upravljalvske kategorije, z njimi povezane kulturne in ekosistemske storitve. Termin “narava” se vedno nanaša na biotsko raznovrstnost – na genetski, vrstni, in ekosistemski ravni, pogosto pa se nanaša tudi na geografsko raznovrstnost, obliko ozemlja in širše naravne vrednote. Vsi cilji upravljanja območja so opredeljeni v skladu z IUCN upravljalvskimi kategorijami. V tem stebru so “pomembne” vrednote definirane kot narava in z njo povezane ekosistemske storitve ter kulturne vrednote, zavarovano območje pa je trenutno namenjeno ohranjanju, vzdrževanju in izboljšanju teh vrednot. NARAVNE VREDNOTE Pomembne naravne vrednote vključujejo: -Biotsko raznovrstnost (npr. ogrožene vrste, ključni habitati ali ekosistemi) -Ekološki procesi -Vrednote ozemlja in povezanosti -Geološke in geomorfološke značilnosti -Paleontološke značilnosti -Estetske oz. slikovite pokrajinske značilnosti izjemne naravne lepote

EKOSISTEMSKE STORITVE

Ekosistemske storitve so koristi, ki jih ljudje pridobijo iz ekosistemov. Ekosistemske storitve lahko razvrstimo v naslednje kategorije:

- (i) oskrbne storitve (npr. hrana, gorivo)
- (ii) regulacijske storitve (npr. zadrževanje poplav, kakovost vode, skladiščenje ogljika)
- (iii) podporne storitve (npr. kroženje hranil, opraševanje)

Ekosistemske storitve se lahko zabeležijo in dokumentirajo z uporabo PA-BAT orodja, ali pa z drugimi podobnimi metodami.

Ekosistemske storitve so podenota večjega spektra ekoloških procesov. Ljudje so kolektivno del globalnega ekosistema, ki vključuje vrste in procese, ki ohranja ljudi pri življenju. Zato je, iz praktičnega vidika, ocenjevanje ekosistemskih storitev vedno manjša podenota večjih ekoloških koristi, ki vključujejo kisik, vodo in kroženje ogljika, itd. Kljub temu pa je pogosto koristno oceniti in upoštevati konkretne neposredne koristi, ki jih območje nudi lokalni skupnosti.

Oskrbne storitve so produkti, pridobljeni iz ekosistemov, ki vključujejo na primer genetske vire, hrano in vlakna ter pitno vodo. Te storitve lahko vključujejo tudi zdravilne rastline, les za gorivo ali kot gradbeni material za lokalne potrebe – odvisno od kategorije ZO.

Regulacijske storitve so koristi pridobljene iz regulacije ekosistemskih procesov, na primer podnebne regulacije, zajezev poplavnih voda ipd.

Podporne storitve pa so tiste, ki so nujno potrebne za vzdrževanje drugih ekosistemskih storitev. Med primere lahko naštejemo produkcijo biomase, produkcijo atmosferskega kisika, nastanek in zadrževanje prsti, kroženje nutrientov in kroženje vode. Tu lahko izpostavimo tudi zdravstvene koristi človeka v teh območjih, za okoliške skupnosti in obiskovalce, ki so zdaj že dobro dokumentirani.

KULTURNE VREDNOTE

Kulturne vrednote so nematerialne koristi, ki jih ljudje pridobijo iz ekosistemov preko duhovne obogatitve, kognitivnega razvoja, razmišljanja in estetskega izkustva, ter vključujejo kulturno identiteto in pomen, "sisteme znanja", socialnih odnosov in estetskih vrednot.

"Burra Charter" definira kulturne vrednote kot oprijemljive in neoprijemljive vrednote, ki so estetsko, zgodovinsko, znanstveno in družbeno pomembne, tako za preteklo kot za prihodnje generacije, vključno z:

- kulturnimi navadami, znanjem, pesmi, bajk
- prostori ali značilnostmi visoke kulturne pomembnosti, sveta mesta
- zgrajena dediščina, umetnost in relikti
- človeški ostanki
- naravne zemeljske tvorbe, flora in favna ali minerali, ki imajo kulturni pomen

Vsako območje ima lahko različne kulturne vrednote, ki morajo biti opredeljene in zabeležene tekom procesa apliciranja tega kriterija

2.2 ZASNOVA ZA DOLGOROČNO OHRANJANJE POMEMBNIH VREDNOT OBMOČJA Značilnosti območja omogočajo dolgoročno ohranjanje njegovih glavnih vrednot	Značilnosti območja kot so velikost, viabilnost, povezanost, družbeno-ekonomski okvir in pokrajina v katero je območje umeščeno, morajo biti zadostna do te mere, da lahko ohranjajo pomembne naravne vrednote, opredeljene v kriteriju 2.1. Če je povezanost z drugimi območji ali habitati ključna pri vzdrževanju pomembnejših vrednot območja, ki je predlagano za Green List, potem morajo biti tudi ta območja ustrezno upravljana, da se vzdržuje tudi njihove naravne in kulturne vrednote. Območje naj bo upravljano na način, da bo integrirano znotraj širše pokrajine. To se doseže preko aktivne participacije znotraj nacionalnih ali regionalnih naravovarstvenih strategij ali načrtov rabe tal, preko obravnavanja groženj in sodelovanja z okoliškimi skupnostmi in “uporabniškimi skupinami” ali pa preko internacionalne kolaboracije in sporazumov – tam kjer je to ustrezno. Območje lahko tudi doprinese k ekološko reprezentativnem in dobro povezanem sistemu zavarovanih območij. V primeru, kjer je ohranjanje pomembnejših vrednot območja odvisno od dejanj ali pogojev, ki so neodvisni od upravljanja območja, je potrebno obrazložiti način, s katerim se bodo kljub temu te cilji in pogoji dosegli ali ohranjali. V primerih kjer je populacija vrste poglavitna vrednota, mora ZO vsebovati kakovostne habitate ustrezne velikosti, ali pa habitate, ki so povezani z drugimi ustreznimi območij, ter s tem zagotovi ohranjanje vrste na dolgi rok. Uprava mora upoštevati dolgoročne posledice podnebnih sprememb in ostalih globalnih “faktorjev sprememb”, ki bi lahko vplivali na vrednote območja, kot so definirane v kriteriju 2.1. , ter opredeliti strategije, ki bodo vodile upravljanje teh vrednot – v okviru prihodnjih sprememb.
2.3 RAZUMEVANJE GROŽENJ IN PRITISKOV, KI PRETIJO POMEMBNIM VREDNOTAM Grožnje in izzivi, ki ogrožajo glavne vrednote območja so bile opisane v meri, zadostni za učinkovito načrtovanje in upravljanje	Identifikacija groženj in pritiskov mora vključevati vse večje trenutne in potencialne grožnje ter pritiske, ki pretijo naravnim in kulturnim ter družbeno-ekonomskim vrednotam območja in jih ogrožajo. Analiza groženj mora vsebovati pregled dejavnosti, ki niso skladne z statusom območja kot ZO. Grožnje morajo biti prepoznane in opredeljene skupaj v sodelovanju z deležniki in strokovnjaki. Uprava območja mora biti z grožnjami seznanjena, do mere podrobnosti in točnosti, ki je relevantna za upravo. Grožnje se lahko opredeli z pomočjo IUCN-CMP orodja za klasifikacijo groženj. Glavne kategorije groženj iz taksonomije Ie-teh, so opisane spodaj. Ker bodo nekatere grožnje značilne samo za posamezno jurisdikcijo, tip območja, njegov okvir in umeščenost, se lahko grožnje, ki niso opisane v IUCN-CMP taksonomiji, identificira v “drugem” področju. Grožnje lahko vključujejo: 1. Urbani in komercialni razvoj znotraj območja 2. Agrikultura in ribogojstvo znotraj območja 3. Proizvodnja energije in rudarstvo znotraj območja 4. Prevozni in storitveni koridorji oz. poti znotraj območja

	5. Raba in oškodovanje bioloških virov znotraj območja 6. Človeški vdori in motnje znotraj območja 7. Modificiranje naravnega sistema 8. Invazivke in druge problematične vrste in geni 9. Onesnaževanje, ki vdira ali se generira znotraj območja 10. Geološki procesi 11. Podnebne spremembe in hujši vremenski pojavi 12. Posebne kulturne in družbene grožnje 13. Drugo Treba je poudariti da ta zahteva ne izključuje nadaljevanje aktivnosti, ki so skladne z IUCN kategorijo območja in njenimi ključnimi cilji. Take aktivnosti lahko vključujejo dejavnosti, kot so lov, zbirateljstvo, rekreativna raba ali druge trajnostne rabe. Upoštevajte, da grožnje opredeljene v tem kriteriju služijo kot osnova za upravljalvske odzive na grožnje opredeljene v kriteriju 3.4. in obratno – upravljalvski odzivi na grožnje opredeljene v kriteriju 3.4 se naslavlajo na grožnje opredeljene v tem kriteriju.
2.4 RAZUMVANJE DRUŽBENEGA IN EKONOMSKEGA OKVIRA Družbeno-ekonomski okvir v katerega je območje umeščeno, vključno z pozitivnimi in negativnimi družbenimi in ekonomskimi vplivi upravljalvstva je prepoznano in se odraža v upravljalvskih ciljnih območja	Ustanovitev in upravljanje ZO ima lahko pozitivne in/ali negativne učinke na imetnike pravic, deležnike in na lokalno skupnost – odvisno od prevladujočega družbenega in ekonomskega okvira. Tip učinka se lahko tekom časa spremeni zaradi razrešitve konfliktov, nastanka novih konfliktov ali pa ob okrepljenem oz. izboljššanem upravljanju. Trenutni družbeno-ekonomski okvir v katerega je območje umeščeno, mora biti dokumentiran in upoštevan pri nadaljnjem načrtovanju in upravljanju, kar posledično optimizira pozitivne učinke ter ublaži negativne posledice tam kjer je to mogoče. To vključuje tudi razumevanje demografskih značilnosti regije, predhodne rabe območja in vpliv statusa zavarovanega območja na: - kulturne, duhovne, zgodovinske in rekreacijske vrednote -(povečan ali zmanjšan) dostop za imetnike pravic, deležnike in javnost ter -ekonomske aktivnosti v okolišu

STEBER 3 IN OPOMBE GLEDE USMERJEVALNIH KRITERIJEV

STEBER 3: UČINKOVITO UPRAVLJANJE

OPIS: Območja Green List so upravljana učinkovito

IUCN Best Practice Guidelines on Management Effectiveness definira učinkovite načine upravljanja, ki vključujejo tri postavke:

1. Zasnova: Ali je območje zgrajeno in zasnovano na način, ki je zmožen ohranjati vrednote na dolgi rok. To vključuje (i) ekološke in fizične attribute območja, ki omogočajo ohranjanje naravnih vrednot in (ii)

umeščeno območja v družbeno-kulturni okvir na način, ki zmanjša negativne ter spodbuja pozitivno interakcijo z okoljskimi skupnostmi. (točka 1(i) je naslovljena v delu stebra 2.2 in v tem kriteriju, točka 1(ii) pa je naslovljena kot del stebra 2.4)

2. Upravljavski sistemi: Ali so upravljavski načrtovalni sistemi, viri in dejavnosti izvajane na območju, zadostne in skladne z sprejetimi učinkovitimi upravljavskimi pristopi – glede na okoljski, družbeno-kulturni okvir območja ter prihodnje napovedi podnebnih sprememb. Vidiki učinkovitega upravljanja so naslovljeni v stebru 3.

3. Izidi: ali območje ohranja svoje vrednote, še pomembneje – vrednote ohranjanja narave, in ali dosega zastavljene cilje. Ta vidik učinkovitega upravljanja je naslovljen v stebru 4.

Opombe glede usmerjevalnih kriterijev

3.1 RAZVOJ IN IZVEDBA DOLGOROČNE UPRAVLJAVSKE STRATEGIJE Območje ima dolgoročno strategijo, z jasno razlago splošnih ciljev upravljanja (vključno z ohranjanjem glavnih vrednot in z doseganjem družbeno-ekonomskih ciljev območja). To se odraža v ažurnem upravljavskem planu (ali njegovem funkcionalnem ekvivalentu). Zagotovite jasna in ustrezna navodila upravljanja: Strategije in ukrepi, navedene v načrtih, programih in postopkih so ustrezne in zadostne za doseganje načrtovanih ciljev za območje	OMOGOČANJE JASNIH IN USTREZNIH UPRAVLJAVSKIH DIREKTIV Upravljavski načrt ali njegova ekvivalentna dokumentacija, opisuje cilje upravljanja in razloži način, s katerim se bodo te cilji dosegli. Green List območja morajo dokazati, da se upravljanje le-tega izvaja skladno z jasno vizijo, ki temelji na razumevanju naravnih vrednot in z njimi povezanimi ekosistemskimi storitvami ter kulturnimi vrednotami območja in pa druge ustrezne družbene, kulturne in ekonomske cilje. Eden od pristopov je, da se zagotovi, da so cilji upravljanja naslovljeni znotraj načrta upravljanja (ali ekvivalenta) in povezano načrtovalno dokumentacijo, podprto z dokazi, da se načrti izvajajo v skladu z planom. Načrti morajo pokazati, da upravljavske dejavnosti naslovijo tako kratkoročne kot dolgoročne cilje, z upoštevanjem dolgoročnih groženj kot so na primer napovedi podnebnih sprememb za regijo. Vseeno pa so poleg formalnih načrtov sprejemljivi tudi drugi pristopi, v kolikor dosežejo iste cilje. Posledice podnebnih sprememb za naravne in/ali kulturne vrednote območja morajo biti upoštevane in dokumentirane, zlasti v razmerju z upravljavskimi cilji za te vrednote (glej Hopkins, et al (2015) za vpogled v posledice klimatskih sprememb na vrednote območja). IUCN Best Practice Guidelines on Protected Areas and Climate Change (v pripravi) prepozna naslednje dobre prakse pri vzpostavljanju naravovarstvenih ciljev v okviru podnebnih sprememb: - upravljajte za spremembo, ne le za vztrajnost - razmislite o ciljih, ne samo o strategijah - sprejmite cilje usmerjene v podnebne spremembe in v prihodnost - v obstoječe načrte vključite vidike podnebnih sprememb Cilji, ki vključujejo vidik podnebnih sprememb, bodo zagotovili trdno podlago za vse elemente načrtovanja, vodenja in upravljanja območja v prihodnosti. To pa bo zahtevalo, da se trendi in spremembe podnebja spremljajo skozi čas, za kar bo potrebna komunikacija vodstva uprave z ključnimi so deležniki in sodelujočimi glede posledic teh sprememb na vrednote območja, nove informacije pa se integrirajo v prilagodljivo vodenje, upravljanje in načrtovanje

Pokazati ustrezne zmogljivosti za učinkovito upravljanje: Ključne strategije in povezane dejavnosti pri doseganju ciljev na dolgi rok, so ustrezno podprte tako finančno kot z človeškimi viri (kader); primerna kompetentnost osebja, kapacitete za trening in usposabljanje; primeren dostop do orodij in primerne infrastrukture; nameščeni so ukrepi v primeru kritičnih "pomanjkanj". Upravljavstvo lahko jasno pokaže, da so ekološki atributi in procesi upravljani na način. Ki zagotovi ohranjanje glavnih naravnih vrednot in ekosistemskih storitev območja.	(Hopkins et al. 2015). POKAZATI ZADOSTNE KAPACITETE ZA UČINKOVITO VODENJE To merilo priznava dejstvo, da so območja lahko uspešna kljub omejenim finančnim in drugim virom (v tem kontekstu se razume tudi zmogljivost oz. kapaciteto). Upošteva se, da bodo dodatni viri in financiranje vedno koristili območju – to pa ne zmanjšuje možnosti, da se ZO uvrsti na Green List. Vseeno pa bodo ZO z dobrimi finančnimi viri in kadrom imeli veliko večjo možnost za uspešno doseganje naravovarstvenih ciljev. Upravljalvske dejavnosti na tem mestu obsegajo načrtovanje, izvajanje, sodelovanje deležnikov, komunikacija, infrastruktura, raziskovanje, programi prostovoljstva, monitoring in evalvacija. Ocena tega merila lahko obravnava naslednja vprašanja: - Oprema in infrastruktura, skladna z generalnim okvirom območja, je na voljo in je dostopna osebju, v obsegu, ki je primerno za upravljanje območja - Oprema in infrastruktura je dobro vzdrževana in redno zamenjana - Območje ima dovolj ustrezno usposobljenega osebja z pristojnostmi in kompetencami, ki izvaja vse vidike svojega načrta upravljanja in je ustrezno razporejeno ter vodeno s strani učinkovite upravljalvske ekipe. - Osebje je podprto, spoštovano in spodbujano; razvoj osebja, zaposlitev, delovni pogoji, zdravje, varnost in zdravstveno zavarovanje pa so visoka prioriteta upravljalvskega organa - Vzpostavljeni so mehanizmi za zaposlovanje in uporabo prostovoljcev, ter za partnerstvo z drugimi institucijami, ki lahko nudijo institucionalno podporo - Upravljalvska organizacija učinkovito uporablja sredstva, deluje na strukturiran in strateški način z opredeljenimi cilji, uveljavljenimi sistemi ter standardi in sredstvi za spremljanje in izboljšanje učinkovitosti delovanja - Vzpostavljeni so mehanizmi za zagotovitev sredstev (npr. zbiranje prostovoljnih prispevkov, zahtevaje vladnih sredstev, vzpostavitev skrbniških skladov), pripravo in upravljanje proračuna ter zagotavljanje stroškovno učinkovitega finančnega upravljanja z območjem - Ni dokazov, da finančne omejitve ogrožajo zmogljivost uprave pri doseganju ciljev ZO.
3.2 UPRAVLJANJE EKOLOŠKEGA STANJA Uprava lahko jasno pokaže, da se ekološki atributi in procesi upravljajo z namenom ohranjanja glavnih naravnih vrednot ter ekosistemskih storitev ZO.	Upravljanje vključuje načrte in ukrepe, ki ohranjajo ekosistemske procese ali, kjer je to potrebno, stimulirajo naravni procese, ki vplivajo na ekosistem in pokrajino – roj insektov, požari ipd). To lahko na primer vključuje upravljanje požarov, vzdrževanje sedimentacije larvalnih pretokov (pretok ličink/iker/organizmov v zarodnem stanju) v morskih sistemih, vzdrževanje hidroloških režimov, vzdrževanje habitatov domorodnih vrst, ekološko obnavljanje (kjer je potrebno), upravljanje z domorodnimi vrstami, vzdrževanje ključnih ekoloških povezav območja z drugimi okoliškimi habitatami ter katerokoli upravljanje, ki je potrebno za ohranjanje naravovarstvenih vrednot območja. Učinkovito upravljanje z ekološkimi pogoji bo izboljšano z ekosistemsko osredotočenim pristopom k upravljanju. Kot je definirano v "Convention on Biodiversity": "ekosistemski pristop je strategija za integrirano upravljanje

	kopnega, vode in živih virov, ki promovira ohranjanje ter trajnostno rabo na pravičen/nepriistranski način – ta a je osnovan na aplikaciji ustreznih znanstvenih metodologij, osredotočenih na nivoje biološke organiziranosti, ki obsega vse esencialne strukture, procese, funkcije ter interakcije med organizmi in njihovim okoljem. Ta pristop priznava, da so ljudje, s svojo kulturno pestrostjo, ključna komponenta mnogih ekosistemov.” To merilo se ne ukvarja neposredno z upravljanjem z grožnjami, ki so naslovljene v kriteriju 3.4 (npr. upravljanje z invazivnimi vrstami).
3.3 UPRAVLJANJE ZNOTRAJ DRUŽBENEGA IN EKONOMSKEGA OKVIRA ZO Upravljavstvo lahko jasno pokaže da so: Deležniki in imetniki pravic upoštevani in učinkovito vključeni pri sodelovanju z upravljavci ter, da so njihovi interesi zastopani ustrezno in v polni meri. Socialne in ekonomske koristi območja so prepoznane, promovirane in vzdrževane. Tam kjer tako vzdrževanje ni skladno z ohranjanjem naravnih vrednot območja, pa so kakršne koli omejitve zasnovane in implementirane skupaj s posvetom dobro informiranih deležnikov ter imetnikov pravic, ki dajo svoje soglasje.	To merilo obravnava upravljanje, ki izboljša družbene in ekonomske koristi ZO na način, ki je skladen z cilji območja in njegovo kategorijo upravljanja, ter na način, ki ne poslabša ali pa je v konfliktu z glavnimi vrednotami območja. Družbene in ekonomske koristi lahko vključujejo izboljššan dostop, gospodarsko spodbudo za lokalno skupnost, možnosti za rekreacijo, turizem, izobraževanje in znanstvene raziskave. Vrsta in obseg koristi določenega ZO lahko variira glede na dovoljene aktivnosti, relativno izolacijo območja in pridobivanje sredstev. Preuči naj se tudi vloga ZO pri nudenju izobrazbe, ozaveščanju, privzganju naravovarstvenih vrednot pri lokalnih ljudeh in obiskovalcih ter podpornih programih. Dokazi, ki utemeljijo uspešnost pri doseganju meril tega kriterija, bi lahko vključevali naslednje: kako se družbeno-ekonomski okvir upošteva in naslavlja v upravljavskem načrtu (ali ekvivalentu), ter druge dokumentacije o načrtovanju, ki pokažejo, da so ti vidiki plana izvedeni kot je opisano. Vseeno pa bi bili sprejemljivi tudi drugi pristopi, ki dosežejo iste cilje – npr. dokumentiranje upravljavskih strategij, procesov in dejavnosti, povezanih s tem merilom.
3.4 UPRAVLJANJE GROŽENJ	Uprava se mora odzvati tako na obstoječe, kot tudi potencialne grožnje, kateri perečnost lahko čez čas naraste

Na grožnje se odziva aktivno in učinkovito, na način, da njihov vpliv ne ogrozi ohranjanja glavnih vrednot ali pa doseganja ciljev ZO.	Grožnje bodo definirane v kriteriju 2.3. Pri tem kriteriju (3.4) mora upravljavstvo pokazati, da so nameščeni programi in ukrepi, ki omejujejo ali zmanjšajo učinek teh groženj na glavne vrednote območja, na način, da se cilji upravljanja lahko dosežejo. Dokazi naj vključujejo podatke o obsegu in resnosti groženj ter podatke o zmanjševanju groženj čez čas.
3.5 UČINKOVITO IN PRAVIČNO IZVAJATI ZAKONE IN PREDPISE Ustrezni zakoni, predpisi in omejitve so pravično in učinkovito izvajani ter uveljavljani pri vseh vidikih upravljanja ZO	Nadzor nad uporabo območja, vključno s prepovedmi glede določenih pogojev in dejavnosti, je potrebno učinkovito izvajati, če želijo preprečiti neželene posledice, ki bi prizadele območje. To pomeni, da morajo upravljavci imeti zadostne kapacitete za odkrivanje potencialnih kršitev, preko patroliranja in video nadzora ter kapacitete za preprečevanje in pregon kaznivih dejanj. Širši sistem upravljanja mora imeti na voljo kapacitete ter voljo za podpiranje izvrševanja teh kontrol s pravnimi sredstvi, ali pa običajnimi sredstvi, ki imajo za storilce kaznivih dejanj ustrezne sankcije. Izvajanje in uveljavljanje zakonov, predpisov in nadzora nad rabo mora biti pravično in nepristransko. Deležniki in imetniki pravic so o zakonih, predpisih in načinih nadzora območja ustrezno obveščeni, vsakršne koli spremembe pri teh omejitvah, ki bi vplivale na njih, pa se jim morajo sporočiti še preden se jih uveljavi.
3.6 UPRAVLJANJE DOSTOPA, RABE VIROV IN OBISKOVANJA Aktivnosti znotraj območja (kadar so odobrene), ki vključujejo direkten dostop do virov, so skladne in podpirajo doseganje naravovarstvenih ciljev območja, ustrezajo potrebam uporabnikov in so ustrezno regulirane. Turizem in upravljanje z obiskovalci (v primeru da je to dovoljeno) je v skladu z naravovarstvenimi cilji območja in jih tudi podpira.	UPRAVLJANJE Z ODOBRENIMI AKTIVNOSTMI ZNOTRAJ OBMOČJA Odobrene aktivnosti lahko vključujejo trajnostno koriščenje naravnih virov, kjer je to zakonsko dovoljeno in skladno s kakršnimi koli omejitvami ali smernicami, zapisanimi v upravljavskem načrtu, ali drugimi pravili. To lahko vključuje tudi obrtni ribolov na ustreznih območjih, zbiranje »ne-lesnih« gozdnih proizvodov za lokalno rabo ter druge pridelke nižjega ranga. Vključevalo bi tudi odobrene znanstvene raziskave in druge dejavnosti, urejene z dovoljenjem. UPRAVLJANJE TURIZMA IN OBISKOVALCEV Storitve in objekti namenjeni obiskovalcem, izpolnjujejo standarde oblikovanja, trajnosti in varnosti ter ustrezajo značaju, vrednotam in rabi območja. Interpretacijske, izobraževalne in informacijske storitve izpolnjujejo ustrezne potrebe obiskovalcev in so v podporo upravljavcem. Tam kjer je dostop omogočen, se upošteva raba ZO tudi za ljudi z različnimi fizičnimi sposobnostmi (ljudje, ki so gibalno ovirani, hendikepirani, ipd.) - njihove potrebe so primerno in v zadostni meri upoštewane v kontekstu ZO. Turistična industrija znotraj območja je upravljana na način, ki podpira cilje ZO.
3.7 MERJENJE	Glavne vrednote območja so bile predhodno opredeljene v kriteriju 2.1.

USPEHA Monitoring, evalvacija in pridobivanje znanja so objektivna podlaga za določanje meril uspeha. Programi monitoringa in ocenjevanja naj bi bili zmožni podati podatke o naslednjih stvareh: -Ali se vsaka od glavnih vrednot območja uspešno ohranja in varuje -Stopnja in intenzivnost groženj -Doseganje upravljaljskih ciljev	Definicija »meril uspešnosti« v kriteriju 3.6 je osnova za nadaljnjo oceno »ohranitvenih izidov«, pokritih v stebru 4. Vsako glavno vrednost območja je treba ovrednotiti glede na prag uspešnosti, kot osnovo, ki določa konzervacijski uspeh za posamezno vrednoto. Pragovi uspešnosti so redko absolutni in se z izboljšanjem znanja posledično le-ti izboljšajo oz. dodelajo. S sprejetjem novih informacij mora biti nameščen izrecen postopek za revizijo teh pragov uspešnosti. Pragovi uspešnosti se ne smejo samovoljno spremeniti/prirediti, da bi zadostili spremenjenim pragovom za uspešno upravljanje.. Pragovi uspešnosti se lahko določijo na več načinov, vključno z: vrednotami pridobljenimi iz znanstvene literature, primerjave z preteklimi meritvami, ekološkim modeliranjem, vrednotami določenimi z zakonodajo ali predpisi in/ali strokovnim soglasjem. V vseh primerih je potrebno razloge za določitev pragov dokumentirati kot del monitoring programa. Če je znanstvenih informacij, ki so potrebne za vzpostavitev teh ciljev, premalo ali pa so pomanjkljive, potem se lahko upravljalci naslonijo na splošne ekološke koncepte, primerjave z drugimi podobnimi sistemi ali dobro informiranim strokovnim mnenjem. Če to ne uspe pa se naredi najboljšo oceno upravljalcev, za »kredibilno prvo verzijo« pragov uspešnosti. Specifični model za določanje in merjenje pragov uspešnosti skozi specifikacijo »tarč ohranjanja« in z njimi povezani ključni ekološki atributi z sprejemljivim razponom variacije za te attribute, kot je opisano v Parrish et al (2003), zagotavlja eno sprejemljivo metodologijo za izpolnjevanje tega kriterija. Vendar pa raba te metodologije ni pogoj – vsak pristop, ki ustreza zahtevam merila bi lahko bil sprejemljiv. Razvijanje pragov uspešnosti je sestavni del monitoring programa ZO.

STEBER 4 IN OPOMBE GLEDE USMERJEVALNIH KRITERIJEV

STEBER 4: USPEŠNI NARAVOVARSTVENI IZIDI

OPIS: Območja Green List izkazujejo uspešno dolgoročno ohranjanje glavnih naravnih vrednot in z njimi povezane kulturne vrednote ter vrednote ekosistemskih storitev; tako kot tudi doseganje družbenih in ekonomskih ciljev.

Ta steber govori o tem, ali ZO izkazuje uspešno doseganje svojih ciljev pri ohranjanju naravnih vrednot, z njimi povezanih kulturnih vrednot in vrednot ekosistemskih storitev, ter ali dosega družbene in ekonomske cilje, opredeljene v stebru 3. Merjenje in vrednotenje rezultatov je edini način, kjer se dokaže, da ZO varuje te vrednote. Merjenje in vrednotenje izidov mora biti pregledno, transparentno, dokumentirano in ponovljivo. Rezultate je treba izmeriti in nato ovrednotiti glede na prag uspešnosti, opredeljen v kriteriju 3.7.

Meritve in vrednotenje rezultatov je treba opraviti v sklopu monitoring programa . Merjenje in vrednotenje je treba izvajati z uporabo primernih znanosti, vključno s strokovnim mnenjem, in izkoristiti razpoložljivo tradicionalno in lokalno znanje. Monitoring sistem bi moral dolgoročno voditi evidenco o ciljnih programa, vključno z metodami monitoringa, neobdelanimi podatki, metapodatki, metodami analize in z rezultati. Čeprav je zaželeno izide podpreti z kvantitativnimi podatki, pa se lahko v primerih, kjer to

ni možno, nasloni na strokovno soglasje. Dokumentacija strokovnega soglasja mora vključevati informacije o strokovnjakih, njihovih sklepih in zaključkih kar se tiče izidov, ter njihovih specifičnih utemeljitev za te zaključke.

Upravljalci ZO bi morali imetnikom pravic in deležnikom dati na voljo vse informacije, povezane z monitoringom in oceno ohranitvenih izidov – prav bi morale biti te informacije dostopne civilni družbi in znanstveni skupnosti (glej kriterij 1.3.), razen v primerih, ko bi izmenjava teh informacij negativno vplivala na te izide, ali pa v primeru, ko so te informacije v umeščnem kulturnem okolju občutljive oz. sporne, ali pa so komercialno zaupne.

Opombe glede usmerjevalnih kriterijev

4.1 DOKAZOVANJE O OHRANJANJU GLAVNIH NARAVNIH VREDNOT

ZO dosega ali presega pragove uspešnosti pri ohranjanju narave, v skladu z kategorijo upravljanja ZO po IUCN

Pri IUCN zavarovanih območjih, se narava definira kot biotska pestrost, tako na genetski, vrstni, ekosistemski ravni in pogosto pomeni tudi geološko pestrost, obliko ozemlja ter druge širše naravne vrednote.

Naravne vrednote in z njimi povezani cilji so eno ali več izmed naslednje naštetega: (i) nedotaknjeni ekosistemi (ekološka celovitost); (ii) specifične vrste, (iii) specifične ekološke skupnosti ali habitati; (v) ekološki procesi; (vi) geološke značilnosti; in (vii) paleontološke značilnosti (fosili itd.). Veliko zavarovanih območji se upravlja zaradi izjemne slikovitosti in naravne lepote ter vedute pokrajine – lastnosti, ki so neločljivo povezane oz. so del ekoloških ter geoloških značilnosti, katere je mogoče oceniti v tem okviru. Pragovi uspešnosti morajo biti merljivi in specifični lokaciji ZO ter tipu lastnosti, ki se meri. Glej kriterij 2.1 za določitev ciljev naravnih vrednot in kriterij 3.7 za razvoj pragov uspešnosti.

Merjenje ekoloških izidov mora biti ustrezno za obravnavane ekološke izide. Za navodila o monitoringu ciljev ZO, se lahko strokovnjaki nanašajo na: IUCN's Protected Area Governance and Management book.

Uresničevanje posameznega praga uspešnosti za naravno vrednoto mora biti dokumentirano preko že vzpostavljenega monitoring programa ZO. Kjer je mogoče, se vzpostavi pragove uspešnosti za vsako od naravnih vrednot, ki temeljijo na znanosti in ocenijo stanje naravne vrednote kot dobro, zadostno ali šibko. Vendar pa ne velja, da za vsako od imenovanih vrednot obstaja tudi prag uspešnosti – v takih primerih naj se za oceno stanja vrednot uporabi strokovno mnenje, in, kjer je na voljo, tradicionalno znanje. Dobro stanje pomeni da je naravna vrednota v ekosistemu neokrnjena in deluje na ravni, pričakovani za tip ekosistema Na primer: populacija bi se bližala ali pa bila na koncu svoje nosilnosti. Zadostno stanje bi kazalo na raven skrbi glede stanja naravne vrednote, ki je zaradi nekega razloga slabše. Šibko stanje pa nakazuje da obstaja velika zaskrbljenost zaradi stanja naravne vrednote, ki je funkcionalno poškodovana in je lahko v nevarnosti.

Običajno morajo imeti Green List območja vse naravne vire v dobrem stanju. Izjeme za naravne vrednote v zadostnem stanju se odobrijo, če obstaja temeljena obrazložitev vzrokov za tako stanje, in je vzpostavljen načrt za

	obnovo pogojev, da bo stanje zopet dobro. Kvantitativni monitoring, ki temelji na dokumentirani metodi, je sprejet standard, čeprav se lahko uporabi tudi strokovno mnenje in tradicionalno znanje, kot ga določa EAGL. Strokovno znanstveno mnenje se lahko uporabi za oceno stanja, če obstajajo utemeljeni razlogi za pomanjkanje kvantitativnih podatkov in če je to znanje pomembno in sprejemljivo za standarde EAGL. Za monitoring doseganja pragov uspešnosti se lahko uporabi tudi dokumentirano tradicionalno ekološko znanje. Celotna dokumentacija mora biti sprejemljiva za recenzente.
4.2 DOKAZOVANJE O OHRANJANJU EKOSISTEMSKIH STORITEV ZO ohranja in zagotavlja obstoj glavnih vrednot ekosistemskih storitev	Ta kriterij meri cilje (izpostavljene v kriteriju 2.1) za ekosistemske storitve. Upravljalci ZO morajo uporabiti vrsto spletnih orodji, da ovrednotijo ekosistemske storitve (glej spodnje primere): -Protected Area Benefits Assessment Tool (PA-BAT): http://wwf.panda.org/wwf_news/?174401/PABATru -TESSA: http://www.conservation.cam.ac.uk/resource/journal-articles/tessa-toolkit-rapid-assessment-ecosystem-services-sites-biodiversity - InVEST: http://www.naturalcapitalproject.org/invest - Costing Nature: https://ebmtoolsdatabase.org/tool/costing-nature-coting-nature Tam, kjer so skupnosti in upravljalci ZO identificirali specifične ekološke storitve kot same vrednote območja. Morajo biti le-te izmerjene in ovrednotene kot del monitoring programa ZO Doseganje posameznega praga uspešnosti za ekosistemsko storitev mora biti dokumentirana preko že vzpostavljenega monitoring programa ZO. Sprejemljiv standard je kvantitativni monitoring, ki bazira na dokumentirani metodi. Pragovi uspešnosti se uporabijo za oceno stanja ekosistemske storitve (dobro, zadostno, šibko). Strokovno znanstveno mnenje se lahko uporabi za oceno stanja, če obstajajo utemeljeni razlogi za pomanjkanje kvantitativnih podatkov in če je to znanje pomembno in sprejemljivo za standarde EAGL. Za monitoring doseganja pragov uspešnosti se lahko uporabi tudi dokumentirano tradicionalno ekološko znanje. Celotna dokumentacija mora biti sprejemljiva za recenzente. Treba je izvesti pregled okolja oz. "scan", da bi locirali in prepoznali morebitne učinke na ekološke vrednote območja, ki bi bili posledica zagotavljanja/oskrbovanja vseh ekoloških storitev. Kadar kaže okoljski pregled potencial za, ali pa dejanski negativni vpliv, se izvede celovita presoja teh vplivov na okolje. Kjer je mogoče, se vzpostavi pragove uspešnosti za vsako od naravnih vrednot, ki temeljijo na znanosti in ocenijo stanje naravne vrednote kot

	dobro, zadostno ali šibko. Vendar pa ne velja, da za vsako od imenovanih vrednot obstaja tudi prag uspešnosti – v takih primerih naj se za oceno stanja vrednot uporabi strokovno mnenje, in, kjer je na voljo, tradicionalno znanje. Dobro stanje pomeni da je ekosistemska storitev v ekosistemu neokrnjena in da je “tok koristi” (»flow of benefits«), ocenjen kot trajnosten. Na primer: zdravilne rastline se nabirajo v meri, ki ne zmanjšuje njihove celotne populacije na območju. Zadostno stanje bi kazalo na raven skrbi stanja ekosistemske storitve, ki je zmanjšana ali zaradi nekega razloga ne more biti vzdrževana. Šibko stanje pa nakazuje da obstaja velika zaskrbljenost glede zagotavljanja ekosistemskih storitev in da je njihova funkcionalnost zmanjšana ali pa obstaja nevarnost, da le-te ne bodo obstajale več v prihodnosti. Običajno morajo imeti Green List območja vse identificirane ekosistemske storitve v dobrem stanju. Izjeme za naravne vrednote v zadostnem stanju se odobrijo, če obstaja temeljena obrazložitev vzrokov za tako stanje, in je vzpostavljen načrt za obnovo pogojev, da bo stanje zopet dobro.
4.3 DOKAZOVANJE O OHRANJANJU KULTURNIH VREDNOT	Ta kriterij meri cilje (izpostavljene v kriteriju 2.1) za kulturne vrednote. Kulturne vrednote so nematerialne koristi, ki jih ljudje pridobijo iz ekosistemov preko duhovne obogatitve, kognitivnega razvoja, razmišljanja in estetskega izkustva, ter vključujejo kulturno identiteto in kulturni pomen, “sisteme znanja”, socialnih odnosov in estetskih vrednot. Obstaja širši nabor kulturnih vrednot, vključno z ohranjanjem grajene dediščine, zaščita in dostop do svetih mest ter možnost prakticiranja kulturnih tradicij. Sistemi meritev morajo biti primerni za posamezno obravnavano vrednoto. Za izgrajeno dediščino bi se moralo najprej ovrednotiti stanje strukture ali objekta. Za druge kulturne vrednote bi se morali razviti sistemi meritev in pragov uspešnosti skupaj v sodelovanju z ljudmi in skupnostmi, ki so nosilci teh kulturnih vrednot. Vrednotenje kulturnih vrednot preko pragov uspešnosti mora biti izvedeno skupaj z nosilci kulturnih vrednot. Ostale kulturne vrednote morajo biti ocenjene v skupinskem vrednotenju, ki vključuje sodelovanje nosilcev kulturnih vrednot – ocenjene so lahko kot v dobrem, zadostnem ali slabem stanju. Ocene stanja kulturnih vrednot morajo biti pregledne, transparentne, dokumentirane in upravičene.